

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Uusi isyyslaki lapsen edun kannalta

Pitkänen, Sanni

2016 Laurea

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Uusi isyyslaki lapsen edun kannalta

Sanni Pitkänen
Liiketalous
Opinnäytetyö
Lokakuu 2016

Sanni Pitkänen

Uusi isyyslaki lapsen edun kannalta

Vuosi	2016	Sivumäärä	55
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää tammikuussa 2016 voimaantulleen isyyslain tuomia muutoksia vanhaan isyyslakiin nähden sekä tarkastella lapsen edun toteutumista ja sen valvomista isyyttä koskevissa asioissa. Työssä tarkastellaan myös syitä ja tarpeita, miksi lakia lähdettiin uudistamaan sekä uuden lain tuomia vaikutuksia. Isyyslainsäädäntöä tarkasteltiin kokonaisuudessaan lapsen edun näkökulmasta. Tarve isyyslain uudistamiselle on perustunut yhteiskunnassa tapahtuneeseen perherakenteiden muutokseen, isyyttä koskevien tutkimusmenetelmien kehittämiseen sekä sukupuolten välisen tasa-arvon edistymiseen.

Teoriaosan tietolähteenä käytettiin perheoikeuteen liittyvää kirjallisuutta, perheoikeutta koskevaa lainsäädäntöä, hallituksen esityksiä, asiantuntija lausuntoja ja kannanottoja sekä eri oikeusasteiden antamia ratkaisuja. Tutkimusosuudessa lähdekirjallisuus muodostui käräjäoikeuden, hovioikeuden, korkeimman oikeuden sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen perheoikeutta koskevista ennakkopäätöksistä ja ratkaisuista.

Työn tutkimusmenetelmänä oli lainoppi. Tutkimusosassa arvioitiin, kuinka lapsen etua ja oikeuksia sovelletaan ja valvotaan isyyttä ja vanhemmuutta koskevissa asioissa ja kuinka lakiin tulleet uudistukset niihin vaikuttavat nyt ja tulevaisuudessa.

Opinnäytetyössä on kerrottu perheoikeuden nykytilasta, lähitulevaisuudessa vaadittavista muutoksista, uuden isyyslain tuomista vaikutuksista sekä lapsen edun tärkeydestä. Perheoikeus on tällä hetkellä suuressa muutoksessa. Sukupuolten välisen tasa-arvon edistyminen sekä kansainvälisoikeudelliset kysymykset tuovat lainsäädännölle lähitulevaisuudessa suuria muutostarpeita. Myös lapsen edun tärkeyttä lainsäädännössä pyritään parantamaan jatkuvasti, ja sen voidaan katsoa olevan kaikkea lainvalmistelua ohjaava yleisperiaate.

Asiasanat: Isyyslaki, isyyslain uudistaminen, lapsen etu, lapsen oikeus, perheoikeus

Sanni Pitkänen

The new Paternity act by the standpoint of the child`s best interest

Year	2016	Pages	55
------	------	-------	----

The purpose of the thesis was to solve changes between the original Paternity act and the reformed Paternity act that came into force in January 2016 and to study the implementation of child`s best interests in paternity matter and how it comes true and how it is controlled. The thesis also studies the reason of a need to reform the Paternity act and the effects brought by the new regulation. The paternity legislation was studied by the standpoint of the child`s best interest. The need to reform the paternity act was based on the changes in the structures of the families, the development of the research methods concerning paternity testing and the progress between the equality of the sexes.

The thesis is based on the legislation and literature of the family law, government bills, statements given by different authorities and cases considering the paternity issues.

The method of the research is jurisprudence. The research studied how the best interest of the child is adapted in the matters regarding paternity and parenthood and how the reform of the act will effect on them today and in the future.

The thesis expresses the present state of the family law, the changes that will need to take place in the near future, the effects brought by the reformed Paternity act and importance of the child`s best interest. The improvements in the equality between the sexes, creates a need to amend our legislation in the near future. Also the importance of the child`s best interest is constantly improved in the legislation.

Keywords: Paternity, reforming of the Paternity act, best interest of the child, family law

Laki ja lyhenneluettelo

ElatusL	Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704
HO	Hovioikeus
HTL	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361
IsyysL	Isyyslaki 5.9.1975/700 Isyyslaki 13.1.2015/11
KansalaisuusL	Kansalaisuuslaki 16.5.2003/359
KKO	Korkein oikeus
KO	Käräjäoikeus
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö 6.5.2014/19
LastensuojeluL	Lastensuojelulaki 13.4.2007/417
NimiL	Nimilaki 6.8.1985/694
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto 12.11.2014/39
SopS	Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta 21.8.1991/ 60
Sops	Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi 1990/18

Muut oikeudelliset lähteet

Hallituksen esitys eduskunnalle isyyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 91/2014)

Hallituksen esitys eduskunnalle perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 72(2015))

Hallituksen esitys eduskunnalle lapsen asemaa koskevan lainsäädännön uudistamisesta (HE 90/1974)

Oikeustapaukset

KKO 2002:13

KKO 2015:59

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Tarpeet isyyslain uudistamiselle	9
3	Lapsen etu.....	12
4	Uusi isyyslaki.....	16
4.1	Isyyden määräytyminen	16
4.2	Isyyden tunnustaminen.....	18
4.3	Isyyden selvittämisen käyttöala	20
4.3.1	Äidin vastustusoikeuden poistaminen.....	22
4.4	Isyyden vahvistaminen kanteella	24
4.4.1	Kanneoikeuden laajentaminen.....	25
4.5	Isyyden kumoaminen	26
4.5.1	Aviomiehen isyyden kumoaminen	28
4.6	Isyyslain voimaanpanosta annetun lain kumoaminen	29
4.6.1	Kanneoikeuden palauttaminen.....	30
4.6.2	Perintöoikeuden rajoittaminen	31
5	Vaikutukset.....	32
5.1	Vaikutukset lapsiin ja vanhempiin	33
5.2	Vaikutukset viranomaisiin	34
5.3	Vaikutukset muihin lakeihin.....	36
5.3.1	Laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta.....	36
5.3.2	Nimilaki	38
5.3.3	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta.....	39
6	Lapsen edun arviointi ja valvonta oikeuskäytännössä	40
6.1	KKO 2002:13.....	40
6.2	KKO 2015:59.....	42
6.3	Ratkaisukäytäntö uuden lain mukaan.....	44
7	Johtopäätökset	45
	Lähteet	49
	Kuviot.. ..	52
	Taulukot	53
	Liitteet.....	54

1 Johdanto

Opinnäytetyöni käsittelee tammikuussa 2016 voimaan tullutta uutta isyyslakia lapsen edun ja sen valvomisen näkökulmasta. Uusi isyyslaki tuli voimaan 1.1.2016, ja sillä korvattiin alkupe-
räinen vuonna 1976 voimaan tullut isyyslainsäädäntö. Perherakenteissa tapahtuneet nopeat
muutokset, kuten avioliittojen voimakas yleistyminen ja avioliiton ulkopuolinen syntyvyys se-
kä isyystutkimusten kehittyminen ja lainympäristössä tapahtuneet muutokset ovat tuoneet
tarpeen isyyslainsäädännön uudistamiselle. Myös sukupuolten välisen tasa-arvon edistyminen
ja kansainvälisoikeudelliset kysymykset tuovat omat tarpeensa lainsäädännön uudistamiselle
nyt ja lähitulevaisuudessa.

Isyyslain 2 §:n nojalla aviomies todetaan aina lapsen isäksi, kun lapsi on syntynyt avioliiton
aikana. Tämän aviomiehen isyysolettaman katsottiin olevan yhä ajanmukainen, ja siihen teh-
tiin vain pieniä muutoksia koskemaan tilanteita, joissa lapsi syntyy isän kuoleman jälkeen.
Isyyslakia uudistettaessa nousi esiin kuitenkin kysymys siitä, tulisiko isyysolettaman rinnalle
ottaa myös äitiysolettama koskemaan tilanteita, joissa rekisteröidyssä parisuhteessa olevat,
samaa sukupuolta olevan pariskunnan lapsi saisi myös suoraan lain nojalla kaksi virallista van-
hempaa. Pohdittiin myös, tulisiko lainsäädäntöä muuttaa kokonaan, vanhemmuuslaiksi, niin
että se sisältäisi sekä kysymykset niin isyyden-, kuin äitiyden määrittymisestä. Äitiyden mää-
rittymistä koskeva lainsäädäntö päätettiin eduskunnan toimesta jättää isyyslain uudistuksen
ulkopuolelle, mietittäväksi tulevaisuudessa. Äitiyden määritelmää käsitellään opinnäytetyössä
lyhyesti kappaleessa 2.

Mikäli lapsen äiti ei ole avioliitossa eikä isyysolettamaa sovelleta, toimittaa lastenvalvoja
isyiden selvittämisen. Kun riittävä tieto isyydestä on saatu, vahvistetaan isyys joko tunnusta-
malla tai tuomioistuimen päätöksellä. Hallituksen esityksen yksi tärkeimmistä tavoitteista oli
nimenomaan avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten isyyden vahvistamisen menettelyn ajan-
mukaistaminen tasa-arvon edistämiseksi. Jatkossa isällä on mahdollisuus tunnustaa lapsi jo
ennen tämän syntymää, äidin neuvolakäynnin yhteydessä. Myös sopimus lapsen yhteishuollos-
ta voidaan toimittaa jatkossa samalla kertaa. Isyyden voi jatkossa tunnustaa myös lapsen kuoleman
jälkeen.

Tapauksissa, joissa lasta ei ole ennakolta tunnustettu, tulee isyys selvittää lastenvalvojan
toimesta. Isyyden selvittämisen käyttöalaa laajennettiin uudessa isyyslaissa niin, että jatkossa
lastenvalvojalla on velvollisuus isyyden selvittämiseksi aina siihen asti, että lapsi täyttää 18-
vuotta. Aiemmin tämä päättyi, kun lapsi täytti 15- vuotta. Jatkossa lastenvalvojalla on myös
velvollisuus avustaa avioliitossa syntyneen lapsen vanhempia isyyden selvittämiseksi, mikäli
he niin haluavat.

1976 voimaan tulleen isyyslain mukaan, äidillä on oikeus kieltäytyä isyyden selvittämisestä. Sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja lapsen oikeuksien parantamiseksi, tästä äidin vastustusoikeudesta luovuttiin uudessa isyyslaissa. Jatkossa ainoastaan lastenvalvojalla on oikeus keskeyttää isyyden selvittäminen tietyissä tilanteissa. Jos lastenvalvoja on keskeyttänyt isyyden selvittämisen, koska lapsen äidistä tai lapsesta ei ole saatu näytettä, josta oikeusgeneettinen isyystutkimus voidaan suorittaa tai äiti on kieltänyt isyyden tunnustamisen lapsen syntymän jälkeen, voi isänä itseään pitävä mies jatkossa nostaa kanteen isyytensä vahvistamiseksi. Tämän kanneoikeuden laajentamisen myötä, ei miehen tarvitse enää tunnustaa lasta omakseen, ennen kun on saanut varmuuden biologisuudestaan. Isänä itseään pitävän miehen kanneoikeutta laajennettiin koskemaan myös tapauksia, joissa hän haluaa tunnustaa avioliitossa syntyneen lapsen, mutta äiti ja aviomies eivät tähän suostu. Kappaleessa 4.4 käsitellään tarkemmin perusteita kanneoikeuden saamiseksi.

Kanneperusteinen isyyden vahvistaminen on ollut mahdollista vain niiden lasten osalta, jotka ovat syntyneet vuonna 1976 voimaantulleeseen isyyslain jälkeen. Ennen 1.10.1976 syntyneille lapsille annettiin tuona vuonna voimaan tulleen isyyslain myötä, ensimmäistä kertaa mahdollisuus isyyden vahvistamiskanteen nostamiselle. Tälle mahdollisuudelle asetettiin kuitenkin 5 vuoden takaraja, eli kanne oli nostettava viimeistään 1.10.1981. Uuden isyyslain myötä, tuo mahdollisuus palautetaan takautuvalla lainsäädännöllä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on useissa ratkaisuissaan katsonut, että tuo kanneajan rajoittaminen on loukannut Euroopan ihmisoikeussopimukseen lapsillekin kuuluvaa yksityiselämänsuojaa lasten keskinäistä tasa-arvoa, ja näistä syistä, oli sitä muutettava.

Opinnäytetyössäni isyyslain uudistuksia tarkastellaan lapsen edun näkökulmasta. Lapsen etu on noussut vuosi vuodelta kaiken lapsioikeudellisen sääntelyn perusarvoksi ja yksi isyyslain uudistamisen tärkeimmistä tavoitteista oli nimenomaan lapsen oikeuksien toteutuminen isyyttä ja vanhemmuutta koskevissa asioissa. Suomessa 1990-luvun alussa voimaan tulleet Euroopan ihmisoikeussopimus sekä Yhdistyneiden kansakuntien lasten oikeuksien sopimus viittaavat lapsen edun ensisijaisuuteen kaikissa säännöksissään. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on antanut useita Suomea koskevia ratkaisuja, joissa se katsoo että näiden sopimusten soveltaminen ei kansallisen lainsäädännön eikä Suomen perustuslain tasolla toteudu.

Opinnäytetyöni idea lähti korkeimman oikeuden antamasta ratkaisusta (KKO 2015:59), jossa isänä itseään pitävä mies vaati edunvalvojan sijaisen määräämistä alaikäiselle lapselle isyyden kumoamista ja mahdollista uutta vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä. Lapsen äiti on ollut tahollaan avioliitossa lapsen syntymän hetkellä, joten isyyslainsäädännön mukaan, aviomies on lapsen isä. Tapaus on ollut julkisuudessaakin paljon esillä, ja lain vanhanaikaisuus ja jonkinlainen mustavalkoisuus herätti minussa kiinnostuksen ja päätin perehtyä asiaan tar-

kemmin. Tämä kyseinen, isänä itseään pitävä mies on ollut osaltaan mukana isyyslain uudistamisprosessissa ja hänen tapauksellaan on ollut vaikutusta lain uudistamiselle. Opinnäytetyöni tutkimus on kvalitatiivinen ja sen tutkimusmenetelmänä toimi lainoppi, eli oikeusdogmatiikka. Lainopillisen tutkimuksen tehtävänä on oikeusjärjestykseen kuuluvien sääntöjen sisällön sekä tulkintatapojen selvittäminen. Työssä vertaillaan vanhaa isyyslakia (700/1975) sekä uutta isyyslakia (11/2015) ja kuinka lapsen edun toteutuminen on otettu muutoksissa huomioon. Tutkimusosassa vertaillaan kahta korkeimman oikeuden antamaa ratkaisua, joissa punnitaan lapsen edun toteutumista ja valvontaa isyyttä koskevista asioista sekä sitä, kuinka uudistunut laki olisi mahdollisesti vaikuttanut ratkaisuihin.

Opinnäytetyön keskeisimpinä lähteinä toimii vanha isyyslaki (700/1975), hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi isyyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 91/2014), uusi isyyslaki (11/2015), perheoikeutta koskeva kirjallisuus sekä isyyttä koskevat lain ennakkopäätökset. Työn ulkopuolelle on jätetty adoptioon liittyvät kysymykset sekä kansainväliset isyyskysymykset. Avioliittoon ja rekisteröityyn parisuhteeseen liittyviä vanhemmuuskysymyksiä sekä äitiyden ja vanhemmuuden määräytymistä koskevia kysymyksiä on käyty lyhyesti läpi kappaleessa 2.

Opinnäytetyössäni vuonna 1976 voimaan tullutta isyyslakia kutsutaan vanhaksi isyyslaiksi ja uutta, tammikuussa 2016 voimaan tullutta isyyslakia kutsutaan uudeksi isyyslaiksi tai nykyiseksi isyyslaiksi.

2 Tarpeet isyyslain uudistamiselle

Perheen ja vanhemmuuden käsitteet ovat yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten myötä jatkuvasti muuttuneet. Ennen isyyslain (700/1975) voimaantuloa, oli Suomessa voimassa erikseen laki aviollisesta syntyperästä (409/1957) sekä avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista (173/1922). Avioliiton ulkopuolisia suhteita ei hyväksytty, ja tämä moraalikäsitys heijastui myös lainsäädäntöön; Ei-toivottujen suhteiden seurauksena syntyneitä lapsia oli oikeutettu kohtelemaan huonommin kuin aviolapsia. Avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten asema oli paljon huonompi, kun avioliitossa syntyneiden ja erityisesti täysin isättömien lasten asema hyvin heikko. Mikäli isä oli tunnustanut lapsen, sai lapsi esimerkiksi perintöoikeuden isäänsä nähden toisin kun lapset, joiden biologisena isänä pidetty mies oli tuomittu elatusvelvolliseksi lasta kohtaan tai oli siihen vapaaehtoisesti sitoutunut. Näillä lapsilla ei ollut oikeudellisessa mielessä isää lainkaan.

Vasta 1970-luvulla avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten määrä ylitti ensimmäistä kertaa 10 % rajan. Avioliittojen yleistymisen myötä, katsottiin että avioliiton ulkopuolella syntyneiden

lasten asettaminen eri asemaan aviolaisten kanssa ei ollut oikeudenmukaista. Lapset alettiin nähdä yksilöinä, joille kuuluvat tietyt oikeudet, riippumatta siitä, olivatko he syntyneet avioliitossa vai sen ulkopuolella. Tämä kehitys johti siihen, että vuonna 1976, otettiin voimaan niin sanottu lapsipaketti, joka sisälsi isyyslain (700/1975) sekä lain lapsen elatuksesta (704/1975). Jatkossa, lapsen suku- ja elatusoikeudet eivät määräytyneet enää tämän syntyperän mukaan ja avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi sai täydet suku- ja perintöoikeudet isäänsä ja tämän isänpuoleisiin sukulaisiinsa. Myös 1980-luvulla voimaantullut laki koskien lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta (361/1983) takasi ensimmäistä kertaa sen, että avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi oli oikeutettu saamaan huoltoa molemmilta vanhemmiltaan syntyperästään riippumatta.¹

2000-luvulle tultaessa, avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten osuus oli jo lähes 60 % kaikista syntyneistä lapsista. Syntyvyysluvut osoittavat, että perheen perustaminen ja avioliiton solmiminen koetaan tänä päivänä toisistaan kokonaan erillisiksi asioiksi, kun vielä 1980-luvulla raskaaksi tuleminen tarkoitti viimeistään avioliiton solmimista. Tämä nopeasti kiihtynyt perherakenteiden muutos yhdessä sukupuolten välisen tasa-arvon lisääntymisen ja lapsen edun korostamisen kanssa, ovat tuoneet tarpeen isyyslainsäädännön uudistamiselle. Myös 1990-luvulla solmittu Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n lastenoikeuksien sopimus edellyttävät lain uudistamista.²

Isyyslain uudistaminen sai alkunsa vasemmistoliiton kansanedustaja Kari Uotilan eduskunnalle antamasta lakialoitteesta vuonna 2009. Lakialoitteessa ehdotetaan, että kunnalliselle lastenvalvojalle annettaisi oikeus nostaa isyyden vahvistamista koskeva kanne tilanteissa, joissa biologinen isä haluaa tunnustaa lapsen, mutta äiti on tahollaan avioliitossa ja vastustaa aviomiehensä kanssa isyyden selvittämistä. Uotilan mukaan, lainsäädännön ei tulisi estää niiden isien vanhemmuutta, jotka haluavat kantaa vastuunsa ja olla mukana lapsensa elämässä. Lakialoitteen myötä kävi selväksi, että isyyslaki kokonaisuudessaan kaipaava uudistamista.³

Lausuntokierros koskien isyyslain uudistamista järjestettiin syksyllä 2011. Oikeusministeriö asetti huhtikuussa 2012 työryhmän valmistelemaan eduskunnalle ehdotuksen isyyslain uudistamiseksi. Toimeksianto perustui Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan, johon tavoitteeksi oli kirjattu isyyslainsäädännön uudistaminen ja avioliitossa syntyneiden lasten isyyden tunnustamista koskevan lainsäädännön ajanmukaistaminen sekä sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen. Työryhmän tuli valmistella myös ehdotus äitiyden määräytymistä koskevista perus-

¹ Nieminen 2013, 305- 310

² Nieminen 2013, 97- 100

³ Uotila 2009, Isille oikeutta lakialoitteella

säännöistä. Oikeusministeriön asettama seurantaryhmä arvioi työryhmän työtä.⁴ Oikeusministeriö julkaisi marraskuussa 2011, työryhmän mietintöjä isyyslain uudistamisesta.

Työryhmän antamien mietintöjen ja lausuntojen julkaisun jälkeen, eduskunnassa annettiin asiasta useita kirjallisia kysymyksiä ja lakialoitteita.

Hallituksen esitys (HE 91/2014) uudeksi isyyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi luovutettiin eduskunnalle kesäkuussa 2014. Eduskunta määräsi perustuslakivaliokunnan antamaan lausuntonsa lakiuudistuksesta vastaamaan Suomen perustuslakia ja Suomea velvoittavia kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia vastaavaksi. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon sisältyi yksi eriyvä mielipide, joka koski ennen 1976 syntyneiden lasten perintöoikeudellista asemaa. Asia käsitellään opinnäytetyössä kappaleessa 3.6. Hallituksen esitys käsiteltiin eduskunnassa ensimmäisen kerran joulukuussa 2014. Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen lakiehdotusten sisällön mietinnön mukaisesti ja se siirtyi toiseen käsittelyyn. Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset ja mietintöön sisältyvät lausumaehdotukset. Näin ollen uusi isyyslaki (11/2015) ja siihen liittyvät muut lakimuutokset vahvistettiin tammikuussa 2015 ja ne astuivat voimaan tammikuussa 2016.⁵

Uuden isyyslain tavoitteina oli lainsäädännön ajanmukaistaminen, sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen sekä lapsen edun korostaminen. Isyyslakiin tehtiin muutoksia koskemaan avoliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyyden tunnustamismenettelyn ajanmukaistamista, äidin vastustusoikeuden poistamista isyyden selvittämistä koskien, isyyden selvittämisen käytöalan laajentamista, isyyden tunnustamista lapsen kuoleman jälkeen, isänä itseään pitävän miehen kanneoikeutta sekä ennen 1976 syntyneiden lasten takautuvaa kanneoikeutta. Muutoksia tehtiin myös nimilakiin, lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, lakiin lapsen elatuksesta sekä oikeusgeneettistä isyystutkimusta koskevaan lakiin.⁶

Perheiden moninaistuminen tuo lainsäädännölle myös jatkossa tarpeen uudistua. Avioliittojen ja avoliittojen ohelle on tullut muitakin ydinperheestä poikkeavia perhe- ja parisuhdemalleja, kuten sateenkaariperheet ja samaa sukupuolta olevien avioliitot. Isyyslakia uudistettaessa tuli myös kysymys äitiyteen ja sen määräytymiseen liittyvistä kysymyksistä. Nykyisin katsotaan, että nainen joka synnyttää lapsen, on tämän äiti. Asia on näin myös tilanteissa, joissa lapsi syntyy hedelmöityshoitojen tuloksena, vaikka äiti ei kuitenkaan ole lapsen geneettinen äiti. Lapsen synnyttänyt äiti on lapsen ainoa vanhempi niissäkin tapauksissa, joissa hän elää rekisteröidyssä parisuhteessa samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa ja he hankkivat yhdessä lapsen. Lapsi voi saada toisen vanhemman vain, jos parisuhteen toinen osapuolista ottaa lap-

⁴ Oikeusministeriö 2013, Isyyslain uudistaminen

⁵ Eduskunnan kirjasto 2015, Isyyslain Uudistaminen

⁶ HE 91/2014

sen ottolapsekseen. Lain uudistuksen yhteydessä harkittiin, tulisiko lakiin ottaa isyysolettama vastaava ”äitiysolettama” koskemaan edellä mainittuja tilanteita. Tällöin rekisteröityyn parisuhteeseen syntynyt lapsi, saisi heti synnyttyään kaksi vanhempaa samalla tavoin, kun avioliittoon syntyvä lapsi. Oikeusministeriön teettämän arviomuistion mukaan, lausunnon antaneet viranomaistahot puoltavat äitiyden määrittelemistä ja sen ottamista lakiin mukaan. Helsingin käräjäoikeus katsoo lausunnossaan, että esimerkiksi sateenkaariperheisiin syntyvien lasten tilanne on tällä hetkellä epätasa-arvoinen muihin lapsiin verrattuna ja lapsen etu edellyttää lainsäädännön kehittämistä vastaamaan erilaisia perhe- ja parisuhdemalleja.⁷ Äitiyttä koskevaa lainsäädännön uudistamista pohdittaessa, tuli myös esiin kysymys mahdollisen vanhemmuuslain säätämisestä, joka kattaisi sekä äitiyttä että isyyttä koskevan lainsäädännön.

Myös sijaissynnytysten ja kansainvälisoikeudellisten kysymysten ottaminen äitiyttä koskevaan sääntelyyn mukaan, on tulevaisuudessa tarpeen.⁸

3 Lapsen etu

Lapsen etu on muodostunut kaiken lapsioikeudellisen sääntelyn perusarvoksi. Sen alaan kuuluvat säännökset jotka määrittävät lapsen suhteen tämän biologisiin vanhempiin ja adoptiovanhempiin, mutta siihen kuuluvat myös huolto- ja elatusasiat sekä lastensuojelulainsäädäntö. Lapsioikeuden ala on laajentunut koskemaan myös lasten oikeuksia ja lapsen asemaa koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä.⁹

YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksella sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksella on ollut suuri vaikutus lapsen edun käsitteen muotoutumiseen. YK:n lasten oikeuksien sopimus on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus, jonka tärkeimmät periaatteet ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. Suomessa lasten oikeuksien sopimus tuli voimaan vuonna 1991.

Lapsen edun määritelmää voidaan tarkastella kolmesta näkökulmasta. Ensimmäisen näkökulman mukaan lapsen etu on sisällöllinen oikeus, jolloin kaiken lasta koskevan harkinnan lähtökohtana ja päätöksenteon tavoitteena tulisi olla lapsen edun ensisijaisuus. Toisen näkökulman mukaan, on lapsen etu perustavaa laatua oleva ja tulkintaa ohjaava. Tämän tulkintaperiaatteen mukaan, jos lain tulkintavaihtoehtoja on useita, tulee niistä valita sellainen, joka to-

⁷ Oikeusministeriö 2014, Lausunnotiivistelmä isyyslain uudistamistarpeista

⁸ Oikeusministeriö 2011, Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista

⁹ Kangas 2013, 26

teuttaa lapsen etua parhaiten. Kolmannen näkökulman mukaan, lasta koskevia lain ratkaisuja tehtäessä tulee voida perustella, kuinka lapsen etu on nimenomaisesti otettu huomioon, mitä on pidetty lapsen etuna, millä perusteella ja miten päätöstä on arvioitu muihin päätöksiin nähden.¹⁰

Huomattava osa lapsen oikeudellista asemaa koskevista ratkaisuista liittyy jollakin tavalla lapsen vanhempien väliseen suhteeseen, ja tästä syystä lapsen edun toteutuminen myös isyyslain säädännössä on ollut uuden isyyslain tärkeimpiä periaatteita. Uudistuksen lähtökohtana on lapsen oikeuksien sopimuksen 7. artiklan mukainen lapsen oikeus tuntea molemmat vanhempansa. Lain tavoitteena on ollut löytää tasapaino lapsen biologisten, sosiaalisten ja oikeudellisten vanhempien edun välillä ja turvata osapuolten oikeus perhe-elämään.¹¹ Lapsen edun ensisijainen huomioiminen velvoittaa myös kaikkia julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelimien toimintaa.¹² Lapsen etua arvioitaessa ja sitä koskevia ratkaisuja tehdessä tulee muistaa, että vanhemmuuden lähtökohtana on lapsen oikeus vanhempiin, ei vanhempien oikeus lapseen.¹³

Alaikäisen lapsen edunvalvojina toimii hänen huoltajansa, ellei toisin ole määrätty. Lapsen huoltajien vastuulla on turvata lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Myös lasten ja vanhempien kanssa toimivien viranomaisten on tuettava huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheille tarvittavaa apua riittävän varhain.¹⁴ Mikäli lapsen huoltajat eivät kykene puolueettomasti valvomaan lapsen etua tätä koskevassa asiassa, voidaan lapselle määrätä edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa. Edunvalvoja voidaan määrätä myös, jos katsotaan että edunvalvojan määrääminen on tarpeen lasta koskevan asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi voi tehdä holhousviranomaisena toimiva maistraatti, sosiaalihuollosta vastaava toimielin tai lapsen huoltaja itse. Edunvalvojan voi määrätä viimekädessä myös tuomioistuin.¹⁵

Kuten edellä on mainittu, käyttää alaikäisen lapsen puhevaltaa tämän huoltajat tai lapselle määrätty muu edunvalvoja. Kuitenkin, viime vuosien aikana on lapsen kuulemisen merkitys kasvanut huomattavasti ja siitä onkin tullut eräänlainen lapsilainsäädännön perusarvo. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 12 § mukaan on alaikäistä lasta, joka pystyy muodostamaan omat näkemyksensä, kuultava häntä koskevassa asiassa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä,

¹⁰ Lapsen oikeuksien sopimus

¹¹ Lapsiasiavaltuutettu 2014, Lausunto isyyslain uudistamisesta

¹² YK:n lasten oikeuksien sopimus, 3.artikla, 1.kohta

¹³ Lapsiasiavaltuutettu 2014, Lausunto isyyslain uudistamisesta

¹⁴ LastensuojeluL 2 §

¹⁵ LastensuojeluL 22 §

että asian päättäminen tapahtuisi lapsen kuulemisessa ilmaistun mukaisesti, vaan päätöstä punnitaan sekä lapsen, että vanhempien edun kannalta.

Lapsen asema isyyttä koskevissa asioissa vaihtelee sen mukaan, onko kyse tuomioistuinprosessista, isyyden tunnustamisesta vai isyyden selvittämisestä sekä siitä, minkä ikäinen lapsi tuolla hetkellä on. Isyyden vahvistamista ja kumoamista koskevissa asioissa, lapsi on aina asianosaisena. Alaikäistä lasta näissä tilanteissa edustaa lapsen huoltaja, lastenvalvoja tai huoltajan sijaiseksi määrätty edunvalvoja. Alle 15-vuotiaalla lapsella, ei ole asiassa määräämisvaltaa lainkaan. Isyyslaissa on kuitenkin haluttu suojata lapsen tulevaa määräämisvaltaa niin, että lapsen huoltaja tai muu edustaja ei esimerkiksi voi ajaa isyyden kumoamista koskevaa kannetta lapsen puolesta. Isyyden kumoamisella on niin suuret oikeudelliset vaikutukset lapsen kannalta, että päätös asiasta halutaan usein jättää lapsen itsensä vastuulle, kunnes on tarpeeksi vanha ilmaisemaan mielipiteensä asiasta. Isyyden selvittämisessä, lapsen mielipide otetaan huomioon niissä tilanteissa, joissa isyyden selvittämisen voidaan katsoa olevan lapsen edun vastaista.

Täytettyään 15- vuotta, voi lapsi itse ajaa isyyskannetta, vaatia isyyden selvittämisen keskeyttämistä, kieltäytyä isyyden tunnustamisen vahvistamisesta sekä kieltäytyä isyyden vahvistamiskanteen ajamisesta.¹⁶ Aika ajoin tulee kuitenkin tilanteita, joissa voidaan tuon 15- vuoden ikärajan katsoa olevan liian jäykkä lapsen edun kannalta. Hänen mielipidettään ei esimerkiksi oteta huomioon isyyttä koskevissa asioissa, vaikka hän olisi tarpeeksi kypsä ilmaisemaan oman mielipiteensä, mutta on esimerkiksi 13- vuotias.

Lastenvalvoja on se viranomainen, joka avustaa lasta isyyden selvittämistä koskevissa asioissa aina tämän 18- ikävuoteen saakka. Aika ajoin tulee esiin kuitenkin tilanteita, joissa 18- vuotta täyttänyt lapsi haluaa selvittää kuka on hänen isänsä. Näissä tilanteissa lastenvalvoja ei toimita isyyden selvittämistä, vaan lapsen on itse kerättävä asiasta tarvittava näyttö ja nostaa kanne isyyden vahvistamiseksi. Edellä mainituissa tilanteissa täysi-ikäisellä ei siis ole ketään, joka valvoisi hänen etuaan ja avustaisi häntä isyyttä koskevissa asioissa.

Kuten jo edellä on mainittu, huomattava osa lapsen oikeudellista asemaa koskevista ratkaisuista liittyy jollakin tavalla lapsen vanhempien väliseen suhteeseen. Vaikka isyyslain tarkoituksena on että lapsen isä on mies, josta lapsi polveutuu, ei lainsäädäntö ole kuitenkaan sokea myöskään sosiaalista vanhemmuutta koskeville tilanteille. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että lapsi ei joudu esimerkiksi vanhempiensa riitaisten välien takia huonoon asemaan, vaan on kolmas ulkopuolinen taho, joka näissä tilanteissa valvoo lapsen edun toteutumista. Uudessa

¹⁶ Helin 2016, Isyyslaki

isyyslaissa onkin lastenvalvojalle sekä tuomioistuimelle annettu korostettu asema valvomaan lapsen edun toteutumista isyyttä koskevissa asioissa.

Uudesta isyyslaista poistettiin äidin mahdollisuus vastustaa isyyden selvittämistä. Poistamista on perusteltu sillä, että on lapsen edun mukaista, että lapsella on mahdollisuus tuntea molemmat biologiset vanhempansa sekä olla heidän hoidettavanaan. Äidin sijaan, päätöksen isyyden selvittämisen keskeyttämisestä voi jatkossa tehdä lastenvalvoja. Näin äiti ei voi omien syidensä takia estää isyyden selvittämistä, vaan vastuu on ulkopuolisella taholla, joka arvioi tilanteen lapsen edun mukaisesti. Syitä isyyden selvittämisen keskeyttämiselle käydään läpi kappaleessa 4.3.1.

Isyyden selvittämisen käyttöalaa laajennettiin uudessa isyyslaissa. Vanhan lainsäädännön mukaan lastenvalvojan vastuu avustaa lasta isyyden selvittämisessä on päättynyt, kun lapsi on täyttänyt 15- vuotta. Jatkossa tämä vastuu on aina siihen saakka, kunnes lapsi täyttää 18- vuotta. Muutoksella on pyritty siihen, että lapsella on oikeus saada apua isyyden selvittämiseksi aina siihen saakka kunnes on täysi-ikäinen. Kuten edellä on mainittu, tulisi pohtia myös jo 18- vuotta täyttäneiden asemaa kyseisissä tilanteissa. Tulisiko myös heillä olla taho, joka valvoo heidän etuaan ja auttaa isyyden selvittämisessä? Jatkossa lastenvalvoja voi avustaa myös avioliittoon syntyneen lapsen isyyden selvittämisessä, mikäli lapsen äiti ja mies, jonka isyys on isyysolettaman nojalla todettu, haluavat. Lastenvalvoja voi selvittää isyyden myös, jos toinen mies on tunnustanut tai haluaa tunnustaa avioliittoon syntyneen lapsen, ja lapsen äiti ja aviomies antavat tähän suostumuksensa. Tällä pyritään parantamaan lapsen etua tuntea molemmat biologiset vanhempansa ja saada asiasta varmistus mahdollisimman pian lapsen syntymän jälkeen.

Tilanteissa, joissa lapsen isyys vahvistetaan kanneteitse, käyttää alle 15- vuotiaan lapsen puhevaltaa asiaa hoitanut lastenvalvoja tai lapsen äiti. Uuden isyyslain myötä, lapsen äiti ei voi kuitenkaan enää estää isyyden vahvistamista koskevan kanteen ajamista lapsen puolesta, vaan lapsen edun arviointi myös tässä tilanteessa on jätetty lastenvalvojalle. Mikäli lastenvalvoja katsoo, että äidin toimet eivät ole lapsen edun mukaisia, voi tämä tehdä äidin toimet tehottomiksi. Tällä on pyritty suojaamaan lasta vanhempien välisiltä ristiriidoilta ja varmistamaan, että tulos on lapsen edun kannalta paras mahdollinen.

Isyyden kumoamista koskevat asiat ovat lapsen kanneoikeuden näkökulmasta ongelmallisia. Isyyden kumoamista koskevassa asiassa alle 15- vuotias lapsi ei voi itse käyttää puhevaltaansa, eikä sitä voi käyttää lapsen huoltaja, sillä hän on usein vastapuolena oikeudenkäynnissä. Myös lastenvalvojan puhevalta jää isyyden kumoamista koskevan asian ulkopuolelle, joten lapselle olisi asiassa määrättävä edunvalvoja puhevallan käyttämiseksi. Isyyden kumoaminen on kuitenkin niin korostetusti henkilökohtainen oikeustoimi, että on katsottu ettei edunvalvoja

useinkaan voi tehdä asiasta päätöstä lapsen puolesta. Uuden isyyslain myötä, voidaan näissä tapauksissa lapselle määrätä edunvalvoja puhevallan käyttämiseksi ja kanteen ajamiseksi, vain jos tuomioistuim katsoo että siihen on lapsen edun kannalta erittäin painava syy. Tällainen erityisen painava syy voi olla esimerkiksi jos lapsen ja tämän oikeudellisen isän välille ei ole syntynyt sosiaalista isän ja lapsen suhdetta. Aika ajoin tulee esiin myös tilanteita, joissa lapsen huoltajana toimii henkilö, joka ei ole esteellinen edustamaan lasta kantajana isyyden kumoamista koskevassa asiassa. Näissä tilanteissa menetellään niin, että painavan syyn olemassaolo käsitellään isyyden kumoamista koskevan asian ns. esikysymyksenä. Itse isyyden kumoamista voidaan lähteä tutkimaan vasta, kun esikysymykseen on saatu vastaus. Tällä pyritään ehkäisemään se tilanne, että lapsi jäisi suojattomaksi sitä vastaan, että hänen nimissä ajettaisiin asiaa, joka kuuluisi lapsen itsensä päätettäväksi kun täyttää 15- vuotta.¹⁷ Asiaa pohditaan tarkemmin kappaleissa 6 ja 7.

4 Uusi isyyslaki

Isyyslain tarkoituksena on ajatus siitä, että isyyden vahvistaminen on aina lapsen edun mukaista. Tämän myötä lapsi saa oikeuden isäänsä ja mahdollisuuden oppia tuntemaan hänet, oikeuden elatukseen sekä perintöoikeuden isään ja tämänpuoleiseen sukuun nähden. Kappaleessa 6 käsitelty oikeustapaus on ollut suurelta osin vaikuttamassa isyyslainsäädännön uudistamiseen ja lapsen oikeudesta tuntea biologinen perimänsä, tulikin yksi isyyslainsäädännön uudistamisen tärkeimmistä periaatteista. Tämä näkyy uudessa laissa muun muassa sillä, että aiemmasta äidin määräämisoikeudesta on pyritty laissa luopumaan ja korostamaan isän oikeuksia sekä ennen kaikkea lapsen etua ja oikeutta vanhempiinsa. Isyyttä koskevat ratkaisut koskettavat isää tai isäehdokasta, mutta suurimmat vaikutukset koskettavat kuitenkin lasta itseään. Lapsen asema isyyttä koskevista asioista määräytyykin sen mukaan, minkä ikäinen lapsi on ja minkälaisesta isyyttä koskevasta ratkaisusta on kyse.¹⁸

4.1 Isyyden määräytyminen

Isyyslain (11/2015) mukaan, isyys voidaan todeta joko suoraan äidin avioliiton perusteella tai vahvistaa isyys tunnustamalla tai kanneteitse. Avioliittoon perustuva isyysosoittama on yleisin isyyden määräytymistapa ja sen lähtökohtana on että, jos lapsen äiti on avioliitossa lapsen syntymähetkellä, katsotaan aviomies aina lapsen isäksi. Miehen iällä eikä avioliiton kestolla ole merkitystä eikä sillä, vaikka äiti ja aviomies eivät olisi nähneet toisiaan vuosikausiin tai

¹⁷ Helin 2016, Isyyslaki

¹⁸ Helin 2016, Isyyslaki

edes asui yhdessä. Isyysolettama on voimassa siihen saakka, kunnes avioliitto on lainvoimaisesti purkautunut.¹⁹ Jos lapsen äiti on solminut uuden avioliiton raskauden aikana, on uusi aviomies isyysolettaman mukaan lapsen isä.²⁰ Tällä pater est- olettamalla on lapsen kannalta suuri merkitys, sillä se määrittää muun muassa lapsen kansalaisuuden (KansalaisuusL 359/2003) ja sen kenelle lapsen huoltajuus annetaan. (HTL 361/1983)²¹

3.1.2 Isyysolettaman laajentaminen

Uudessa isyyslaissa pyritään laajentamaan isyysolettamaa tilanteissa, joissa lapsi syntyy miehen kuoleman jälkeen. Vanhan isyyslain mukaan aviomies on lapsen isä, kun lapsi on syntynyt avioliiton aikana, eli siis vihkimisen jälkeen tai ennen kun avioliitto on purkautunut. Jos avioliitto purkautuu puolison kuoleman johdosta, katsotaan aviomiehen olevan lapsen isä, jos miehen kuolemasta ei ole lapsen syntyessä kulunut enempää kuin 10 kuukautta.²² Isyysolettamaa ei kuitenkaan voida todeta edellä mainituissa tilanteissa, jos avioliitto ei ole ollut voimassa 10 kuukautta ennen lapsen syntymää. Tulkinta perustuu ajatukseen, ettei lasta ole voinut siirtää avioliiton aikana ja lesken tulee tällöin nostaa kanne isyyden vahvistamiseksi miehen oikeudenomistajia vastaan.²³

Uusi isyyslaki pyrkii turvaamaan sekä lapsen, että lesken asemaa näissä tilanteissa. Hallitus perustelee isyysolettaman käyttöalan laajentamista sillä, että lapsen äiti ja mies ovat voineet avioitua lapsen siirtämisen jälkeen vain varmistaakseen, että lapsi syntyy avioliittoperheeseen. Jos voidaan katsoa, että lapsi on tullut siitetyksi ennen aviomiehen kuolemaa, todetaan aviomies suoraan lain nojalla lapsen isäksi, huolimatta että mies ja lapsen äiti eivät olleet avioliitossa lapsen siirtämisen aikaan.

Pohdittaessa kysymystä avioliitossa ja avoliitossa syntyneiden lasten tasa-arvoisuudesta, nousee aika ajoin kysymys siitä, voitaisiko isyysolettama laajentaa koskemaan myös avoliitossa syntyneitä lapsia. On kuitenkin katsottu, että isyyden toteaminen avoliiton perusteella olisi lähes mahdotonta. Avoliiton alkamista ja päättymistä on vaikea arvioida käytännössä, toisin kuin avioliiton. Aviopuolisot saavat liiton solmiessaan todistuksen ja se merkitään väestötietojärjestelmään ja se päättyy avioeron tullessa voimaan. Jos lapsen isyys todettaisiin pelkäs-

¹⁹ Gottberg 2010, 136-37

²⁰ IsL 2 §

²¹ Kangas 2013, 30-31

²² Oikeusministeriö 2013, Isyyslain uudistaminen

²³ Oikeusministeriö 2012, Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista

tään sen perusteella, että nainen ja mies asuvat väestötietorekisterin mukaan samassa osoitteessa, jouduttaisiin virheellisiä isyyksiä myöhemmin korjaamaan.²⁴

4.2 Isyyden tunnustaminen

Jos lapsella ei ole pater est- oletaman mukaan määräytyvää isää, on se vahvistettava lapsen syntymän jälkeen. Isyyden vahvistaminen voi perustua joko miehen itsensä antamaan tunnuslauselmaan tai tuomioistuim voi tehdä asiasta ratkaisun.²⁵ Isyyden tunnustaminen tapahtuu kolmivaiheisessa tunnustamismenettelyssä, joka alkaa isän tunnustamistahdonilmaisun antamisella, jonka jälkeen tunnustaminen on hyväksyttävä sekä voimaansaatettava.²⁶ Kun lastenvalvoja katsoo, että miehen isyys on näytetty toteen ja tarpeelliset tiedot on kerätty, tulee tämän varata hänelle aika isyyden tunnustamiseen.²⁷

Vanhan isyyslainsäädännön mukaan (700/1975) isyyttä ei ole voitu tunnustaa ennen lapsen syntymää, eikä myöskään tämän kuoleman jälkeen. Hallituksen esityksessä (HE 90/1974) on perusteltu tunnustamista vasta lapsen syntymän jälkeen sillä, että isällä on tullut olla tunnustamislausemaa antaessaan tiedossa ne seikat, joiden perusteella isyyttä voidaan arvioida. Isyyttä ei myöskään ole voitu tunnustaa lapsen kuoleman jälkeen, sillä isyyden tunnustaminen on tarkoitettu ensi sijassa lapsen etujen sekä oikeuksien suojaamiseksi ja jos tunnustaminen olisi mahdollista lapsen kuoleman jälkeen, voitaisiin tunnustamista käyttää hyväksi esimerkiksi perintöoikeudellisten etujen saavuttamiseksi.²⁸

Lasten Oikeuksien Tuki Ry antamassaan lausunnossa eduskunnan lakivaliokunnalle koskien isyyslain uudistamista katsoo esimerkiksi, että isyyden tunnustamismenettely vanhan lainsäädännön mukaan ei toteuta lasten keskinäistä yhdenvertaisuutta. Avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi ei ole saanut vanhan isyyslainsäädännön menettelyllä virallista isää ensimmäiseen kuukauteen, eikä tästä johtuen samanlaista perhe-elämän suojaa kuin avioliittoon syntynyt lapsi.²⁹ Tasa-arvovaltuutettu toteaa lausunnossaan siitä, että ennakkollinen tunnustaminen tuo tasapainoa vanhempina toimivan miehen ja naisen välille.³⁰ Ennakollinen tunnustaminen estää myös sen, että avoliittoperheet eivät jatkossa joutuisi yksityis- ja perhe-elämän suojaa koskevien perus- ja ihmisoikeuksien kannalta ongelmalliseen sukupuolielämää koskevaan selvitte-

²⁴ HE 91/2014

²⁵ Kangas 2013, 41-42

²⁶ Kangas 2013, 40

²⁷ IsL 2: 12 §

²⁸ HE 90/1974

²⁹ Lasten Oikeuksien Tuki Ry 2013, Lausunto isyyslain uudistamisesta

³⁰ Oikeusministeriö 2014, Lausuntotiivistelmä

lyyn lastenvalvojan luona. Mannerheimin Lastensuojeluliiton antaman lausunnon mukaan, tämä tulee parantamaan avoliittoperheiden asemaa ja lasten yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa.

³¹

Isyyden tunnustamis- sekä vahvistamismenettelyjen ajanmukaistaminen oli yksi hallituksen tärkeimmistä perheoikeudellisista tavoitteista hallitusohjelmaan uutta isyyslakia valmisteltaessa. Tällä hetkellä noin 76 % kaikista lapsista syntyy avoliittoperheeseen, joissa lapsen biologinen isä on halukas tunnustamaan isyytensä, toisin kuin 1970-luvulla nykyisen isyyslain tullessa voimaan, joten ajanmukaistaminen on tarpeen.³²

Uuteen isyyslakiin kirjattiin mahdollisuus tulevalle isälle tunnustaa isyys jo ennen lapsen syntymää, niissä tapauksissa joissa isyyden selvittämiseen ei liity epäselvyyksiä, esimerkiksi tilanteet joissa lapsi syntyy vakiintuneessa avoliitossa elävälle pariskunnalle.³³ Vanhan lainsäädännön mukaan isyyden selvittäminen voitiin aloittaa jo äidin raskauden aikana, mutta virallinen tunnustaminen ja sen vastaanottaminen oli mahdollista antaa vasta lapsen syntymän jälkeen. Jatkossa, voi lapsen biologinen isä antaa tunnustamislausuntonsa jo äitiysneuvolakäyntien yhteydessä ja näin vanhempien ei tarvitse lapsen syntymän jälkeen tehdä mitään isyyden vahvistamiseksi, vaan asia etenee viranomaistoimenpitein.³⁴ Ennakollisen tunnustamisen mahdollisuudella pyritään yksinkertaistamaan ja helpottamaan isyyden tunnustamismenettelyä sekä edistämään avio- ja avoparien välistä tasa-arvoa. Nykyään avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista suurin osa syntyy avoliittoperheeseen, jossa isyydestä ei ole epäselvyyttä.

Isällä on mahdollisuus peruuttaa tunnustuslausuntonsa 30 päivän sisällä lapsen syntymästä. Tällöin annettu tunnustus on vaikutukseton ja lastenvalvoja aloittaa isyyden selvittämisen samalla tavoin, kun vanhan isyyslain aikana.³⁵ Isän mahdollisuudella peruuttaa tunnustuslausuntonsa, on haluttu turvata miehen oikeus saada konkreettiset havainnot lapsesta ennen tämän tunnustamista. Tunnustamismenettelyn yksinkertaistamiseksi, tehtiin myös muutoksia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin (LHL 361/1983). Jatkossa isyytensä tunnustanut mies sekä äiti voivat sopia myös lapsen yhteishuoltajuudesta jo neuvolakäynnillä.

Uuteen isyyslakiin (IsL 3:15 §) tehtiin muutos myös isyyden tunnustamisesta lapsen kuoleman jälkeen. Tunnustaminen on mahdollista niissä tilanteissa, joissa lapsi on kuollut niin pian syntymänsä jälkeen, ettei tunnustuslausuntoa ole olosuhteet huomioon ottaen voitu antaa lapsen

³¹ Oikeusministeriö 2014, Lausuntotiivistelmä

³² HE 91/2014

³³ HE 91/2014

³⁴ Oikeusministeriö 2013, Isyyslain uudistaminen

³⁵ IsL 11/2015, 3: 17 §

eläessä. Jatkossa, lapsen vanhemmat voivat halutessaan myös vaihtaa lapsen sukunimen isän sukunimeksi lapsen kuoleman jälkeen. Nimen muuttamisesta on säädetty nimilain 4 §. Lapsen Oikeuksien Tuki Ry toteaa antamassaan lausunnossa, että lapsella on yhtäläinen oikeus sukulaissuhteisiin myös kuoleman jälkeen. Lapsen tunnustaminen ja isyyden vahvistaminen vaikuttavat myös miehen isyysvapaaseen, mikäli tunnustusta ei ole tehty ja isyyttä vahvistettu, ei isällä ole oikeutta isyysvapaaseen.³⁶

Tunnustamislausunto on annettava ennen kuin vuosi on kulunut lapsen kuolemasta. Tällöin isyyden selvittäminen ja tunnustaminen toimitetaan kuten aiemminkin, lastenvalvojan kanssa.³⁷ Sama mahdollisuus koskee myös tilanteita, joissa isyyden tunnustaminen on annettu ennen lapsen syntymää.

4.3 Isyyden selvittämisen käyttöala

Jos lapsen ja tämän isän välistä sukulaisuussuhdetta ei voida todeta avioliiton perusteella, edellytetään isyyden selvittämistä. Selvittämisen tarkoituksena on hankkia riittävä näyttö isyydestä, jotta avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen osalta voidaan isyys vahvistaa joko tunnustamismenettelyllä tai tuomioistuimen päätöksellä.³⁸ Isyyden selvittämisestä huolehtii lastenvalvoja, joka käynnistää selvittämisen saatuaan väestötietorekisteristä tiedon avioliiton ulkopuolella syntyneestä lapsesta.³⁹ Äiti kutsutaan ns. alkuneuvotteluun, jossa lastenvalvoja kertoo äidille isyyden vahvistamisen vaikutuksista. Lastenvalvoja tiedustelee äidiltä, haluaako hän, että lastenvalvoja huolehtii isyyden selvittämisestä. Vanhan lainsäädännön mukaan, äiti, jonka huollossa tai hoidossa lapsi on, on voinut kieltäytyä isyyden selvittämisestä. Tällöin hänen on tullut antaa lastenvalvojalle kirjallinen ilmoitus kieltäytymistahdostaan, eikä lastenvalvoja ole tämän jälkeen voinut jatkaa isyyden selvittämistä.⁴⁰ Äidin kiello ei kuitenkaan ole estänyt isyytensä tunnustanutta miestä vaatimasta isyyden selvittämisen loppuun viemistä ja tunnustamisen voimaansaattamista, mikäli äiti ei ole ollut avioliitossa lapsen syntyessä. Myös lapsi itse, esimerkiksi täysi-ikäiseksi tultuaan, on voinut äidin kiellosta huolimatta käynnistää isyyden selvittämisen.⁴¹

³⁶ Lapsen Oikeuksien Tuki Ry 2013, Lausunto isyyslain uudistamisesta

³⁷ IsL 11/2015, 3: 5 §

³⁸ Kangas 2013, 32-34

³⁹ Oikeusministeriö 2013, Isyyslain uudistaminen

⁴⁰ IsL 1975/700 2: 8 §

⁴¹ Kangas 2013, 36-37

Jos äiti kuitenkin haluaa, että lastenvalvoja huolehtii isyyden selvittämisestä, tulee hänen antaa totuudenmukaiset ja riittävät tiedot asioista, jotka ovat tarpeellisia isyyden selvittämistä varten. Mikäli äidin ja oletetun isän kertomukset ovat yhdenmukaisia ja riittäviä, ei lääketieteellisiin selvityksiin ole tarvetta ja tällöin tulee lastenvalvojan varata miehelle tilaisuus isyytensä tunnustamiselle.⁴²

Isyyden selvittäminen voi estyä, jos mahdollisesta isästä ei saada tarvittavia tietoja. Näissä tapauksissa sosiaalilautakunta voi lastenvalvojan esityksen perusteella päättää, keskeytetäänkö isyyden selvittämisprosessi. Selvittäminen voidaan kuitenkin käynnistää uudelleen, jos isyydestä saadaan myöhemmin tarkempaa tietoa.⁴³

Uutta isyyslakia valmisteltaessa hallitus katsoi (HE 91/2014), että isyyden selvittäminen ja erityisesti sen käyttöala kaipaavat laajentamista. Isyyden käyttöala on vanhassa isyyslaissa rajattu lapsen ikään. Lastenvalvoja on voinut toimittaa isyyden selvittämisen yleensä vain tilanteissa, joissa lapsi on alle 15-vuotias. Ainoa poikkeus tähän on, jos mies on halunnut tunnustaa isyytensä, jolloin lastenvalvoja on toimittanut isyyden selvityksen lapsen iästä riippumatta. Vanhassa lainsäädännössä olevaa tilannetta on perusteltu sillä, että lastenvalvojan palvelut on ollut tarpeen keskittää heille, joiden on voitu katsoa tarvitsevan neuvoa ja tukea isyyden selvittämistä koskevissa asioissa. Hallitus perusteli uudessa esityksessään käyttöalan laajentamista kuitenkin sillä, että myös yli 15 vuotta täyttäneellä täytyy olla mahdollisuus halutessaan saada lastenvalvojan apua ja tukea isyyden selvittämiseksi. Uuteen isyyslakiin kirjattiinkin muutos käyttöalan laajentamiseksi, koskemaan jatkossa kaikkia alle 18-vuotiaita.⁴⁴ Laissa on kuitenkin epäselvää se, onko lastenvalvoja velvollinen toimittamaan isyyden selvittämisen myös tilanteissa joissa lapsi on jo 18-vuotias.

Oikeusministeriön teettämässä arviomuistiossa koskien isyyslain uudistusta, suurin osa viranomaistahoista kannatti isyyden selvittämisen käyttöalan laajentamista 18 ikävuoteen tai sen poistamista kokonaan.⁴⁵ Lapsiasiainvaltuutettu muun muassa perusteli ikärajan nostamista 18 ikävuoteen sillä, että se on yhdenmukainen lapsen oikeuksien yleissopimuksen lapsen määritelmän kanssa ja tulisi näin päteä myös tässä. Se totesi myös, että säännöksen yksityiskohtaisiin perusteluihin tulisi lisätä maininta muos alle 15 vuotiaan lapsen mielipiteen selvittämisestä. Lasten oikeuksien yleissopimuksen 12. artiklan mukaan, lapsella on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa itseään koskevissa asioissa, lapsen kehitys ja ikä huomioon ottaen.⁴⁶

⁴² IsL 700/1975 2:12 §

⁴³ Oikeusministeriö 2013, Isyyslain uudistaminen

⁴⁴ HE 91/2014

⁴⁵ Oikeusministeriö 2012, Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista

⁴⁶ Lapsiasiainvaltuutettu 2014, Lausunto isyyslain uudistamisesta

Lasten Oikeuksien Tuki Ry perusteli, että käyttöalaa ei tulisi laajentaa, vaan uudistuksen pitäisi nimenomaan minimoida ja poissulkea kyseisten tilanteiden syntymistä ja helpottaa asioiden selvitystä mahdollisimman pian lapsen synnyttyä. Yhdistys oli myös sitä mieltä, että 15-vuotias on riittävän kypsä tekemään päätöksensä isyyden selvittämisestä.⁴⁷

Vaikka lapsi olisi syntynyt avioliitossa ja tämän seurauksena saanut pater est- olettaman mukaisen isän, on tilanteita joissa aviopuolisot tahtovat varmistaa vastaako isyysolettama biologista totuutta. Vanhan isyyslain mukaan lastenvalvojalla ei ole ollut toimivaltaa lähteä selvittämään asiaa, ellei toinen mies ole tunnustanut lasta ja aviopuolisot yhdessä hyväksy tunnustamista. Jos aviopari on halunnut selvittää biologisen isyyden ennen kumoamiskanteen nostamista, on heidän tullut itse maksaa oikeusgeneettisistä isyystutkimuksista koituvat kulut. Hallitus päättikin esityksessään, että jatkossa aviopuolisoilla tulee olla mahdollisuus pyytää lastenvalvojalta isyyden selvittämistä, jos he tekevät pyynnön 6 kuukauden sisällä lapsen syntymästä.⁴⁸ Kuitenkin jos 6 kuukautta on ehtinyt kulua, voivat aviopuolisot yhtälailla nostaa isyyden kumoamiskanteen, mutta kuten vanhassa isyyslaissa, täytyy heidän itse huolehtia tarvittavan näytön hankkimisesta. Lakiuudistuksella on pyritty selvittämään epäselvyydet isyyskysymyksissä mahdollisimman pian lapsen synnyttyä ja vanhan isyyslain katsottiin olevan ristiriidassa lapsen oikeuteen tuntea biologiset vanhempansa sekä olla heidän hoidettavanaan.⁴⁹

Lasten Oikeuksien Tuki Ry toteaa antamassaan lausunnossa, että väärä isyys tulisi saada aina kumotuksi, vahvistaa ja myös tunnustaa DNA-tutkimuksen perusteella. Isyyden selvittämisen periaate on, että isyys vastaa biologista totuutta eikä sen rajaamista tulisi millään lailla estää. Jos DNA-tutkimus osoittaa, ettei aviomies ole lapsen isä, yhdistyksen mukaan tulisi maistraatin voida kumota virheellinen isyys ja samalla vahvistaa mahdollinen uusi isyys. Toisen vanhemman ei myöskään tulisi saada estää isyyden kumoamista.⁵⁰

4.3.1 Äidin vastustusoikeuden poistaminen

Vanhan isyyslain mukaan on äidillä, jonka huollossa tai hoidossa lapsi on, ollut oikeus vastustaa isyyden selvittämistä ja tällöin on lastenvalvojan tullut luopua selvittämisprosessista. Lakia on perusteltu sillä, että jos lapsen huoltajana toimiva äiti vastustaa isyyden tunnustamista, eikä lapsen isä itse vapaaehtoisesti tunnusta isyyttään, ei vahvistamisen voida katsoa olevan lapsen edun mukaista. Äidin tahto kieltäytyä isyyden selvittämisestä on voinut johtua

⁴⁷ Lasten Oikeuksien Tuki Ry 2013, Lausunto Isyyslain uudistamisesta

⁴⁸ IsL 11/2015 2: 4 §

⁴⁹ Oikeusministeriö 2013, Isyyslain uudistaminen

⁵⁰ Lapsen Oikeuksien Tuki Ry 2013, Lausunto isyyslain uudistamisesta

monista syistä, esimerkiksi jos isä on väkivaltainen ja äiti katsoo näin toimivansa lapsen etua ajatellen. Lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 60/1991) 7 artiklan mukaan, lapsella on kuitenkin, jos vain mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan. Tämän vuoksi hallitus katsoi esityksessään, että äidin vastustusoikeudesta luovutaan kokonaisuudessaan. Uudessa lainsäädännössä päätös isyyden selvittämisen keskeyttämisestä on jätetty lastenvalvojan arvioitavaksi.

Äiti ei voi myöskään jatkossa estää isyyden vahvistamiskanteen ajamista lapsen puolesta.⁵¹ Uudessa lainsäädännössä on myös tässä tapauksessa lastenvalvojan mielipiteelle annettu etusija huoltajan mielipiteeseen nähden. Mikäli lastenvalvoja katsoo että lapsen huoltaja ajaa asiaa tavalla, joka on lapsen edun vastaista, voi lastenvalvoja tehdä huoltajan toimet tehottomiksi.⁵²

Mannerheimin Lastensuojeluliitto kannattaa lakiehdotusta ja katsoo että lakipykälä on ollut epäoikeudenmukainen suhteessa tavoitteeseen tasa-arvoisesta vanhemmuudesta sukupuolten välillä.⁵³ Oikeusministeriön teettämässä arviomuistiossa lausunnon antaneet tahot ovat suurin osa sitä mieltä, että äidin määräysvalta vanhan isyylain mukaan on liiallinen suhteessa lapsen etuun ja oikeuteen saada tietää molemmat vanhempansa. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että äidin vastustusoikeuden poistaminen on omiaan lisäämään lapsen oikeutta isäänsä.⁵⁴ Osa tahtoista toi esiin kuitenkin myös vastustusmahdollisuutta puoltavia näkökulmia, jos esimerkiksi äidin motiivina isyyden selvittämiseksi on lapsen terveyden suojeleminen tai jos äiti on tullut ras-
kaaksi rikoksen seurauksena.⁵⁵

Lasten Oikeuksien Tuki Ry on lausunnossaan vahvasti sitä mieltä, että lakipykälä entisellään rikkoo seuraavia YK:n lasten oikeuksien sopimuksen artikloja; Lapsen edun ensisijaisuus (artikla 3), lapsen oikeus tuntea molemmat vanhempansa (artikla 7), oikeus säilyttää sukulaisuussuhteensa (artikla 8) sekä lapsen oikeus elää vanhempiensa kanssa (artikla 9).⁵⁶ Yhdistyksen mukaan äidin vastustusoikeus on ristiriidassa lapsen edun kanssa, eikä lähivanhemman etu tässä tilanteessa ole sama kuin lapsen etu.⁵⁷

⁵¹ HE 91/2014

⁵² Helin 2016, Isyyslaki

⁵³ MLL 2014, Kannanotot ja lausunnot

⁵⁴ Lapsiasiavaltuutettu 2014, Lausunto isyylain uudistamisesta

⁵⁵ Oikeusministeriö 2012, Arviomuistio isyylain uudistamistarpeista

⁵⁶ YK:n lapsen oikeuksien sopimus

⁵⁷ Lasten Oikeuksien Tuki Ry 2013, Lausunto isyylain uudistamisesta

4.4 Isyyden vahvistaminen kanteella

Jos lapsen isyyttä ei ole todettu avioliiton perusteella eikä vahvistettu tunnustamisella, voidaan se vahvistaa tuomioistuimen päätöksellä. Isyyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä voi olla kantajana joko lapsi tai isänä itseään pitävä mies. Lapsen ollessa alaikäinen, käyttää hänen puhevaltaansa asiaa hoitanut lastenvalvoja.

Jos isyyden vahvistamiskannetta ajaa lapsi, on tällöin oikeudenkäynnissä vastaajana mies. Lapsi voi ajaa isyyden vahvistamiskannetta täysi-ikäiseksi tultuaan, eikä kanneoikeutta ole aikamääräisesti rajattu. Jo 15-vuotiaalla lapsella on kuitenkin oikeus käyttää puhevaltaa henkilöönsä koskevassa asiassa, ja näin on hänellä myös oikeus saada isyyden vahvistamista koskeva oikeudenkäynti vireille. Jos lapsi ei voi vielä itse käyttää puhevaltaansa, käyttää sitä joko asiaa hoitanut lastenvalvoja tai lapsen äiti. Vanhassa isyyslaissa oli äidillä, jonka huollossa ja hoidossa lapsi on, säädetty veto-oikeus jonka mukaan isyyden vahvistamista koskevaa kannetta ei voitu ajaa lapsen puolesta, mikäli äiti sitä vastusti. Uudessa isyyslaissa, on myös tässä asiassa annettu lastenvalvojalle ensisija lapsen äitiin nähden. Äiti ei esimerkiksi jatkossa voi peruuttaa isyyden vahvistamiskannetta, jos lastenvalvoja sitä vastustaa. Isänä itseään pitävä mies on voinut kuitenkin jatkaa oikeudenkäyntiä omissa nimissään, vaikka alle 15-vuotiaan lapsen äiti sitä vastustaisi.

Jos vastaajana oleva mies on kuollut, tulee hänen oikeudenomistajansa haastaa kanteen vastaajiksi.⁵⁸

Miehen oikeus kanteen ajamiselle on hyvin rajattu. Isänä itseään pitävä mies voi nostaa kanteen tilanteissa, joissa hän on tunnustanut avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen, mutta tunnustaminen on jätetty hyväksymättä, koska on ollut aihetta epäillä, ettei mies ole lapsen isä.⁵⁹ Vastaava oikeus on tilanteissa, joissa aviomiehen isyys on kumottu. Molemmissa tilanteissa kanne isyyden vahvistamiseksi on nostettava vuoden kuluessa siitä, kun tieto maistraatin päätöksestä on saatu tai kun isyyden kumoamista koskeva oikeudenkäynti on päättynyt.⁶⁰ On myös tilanteita joissa lapsen äiti kieltäytyy isyyden selvittämisestä ja siihen vaadittavan oikeusgeneettisen isyystutkimuksen suorittamisesta. Tällöin kanneoikeuden saadakseen on isänä itseään pitävän miehen tullut tunnustaa lapsi omakseen ilman todellista varmuutta isyydestään.⁶¹

⁵⁸ Kangas 2013, 51-53

⁵⁹ Kangas 2013, 51

⁶⁰ IsL 4: 22 §

⁶¹ HE 91/2014

Jos toinen mies on tunnustanut lapsen, ja isyys on tunnustamisella voimaansaatettu ja vahvistettu, isänä itseään pitävän miehen kanneoikeus lakkaa. Vastaavasti myös tilanteissa, joissa lapsi on kuollut, ei miehellä ole ollut oikeutta ajaa isyytensä vahvistamista koskevaa kannetta.⁶²

4.4.1 Kanneoikeuden laajentaminen

Vanhan lainsäädännön mukaan kanneoikeuden rajoittamisella pyrittiin siihen, että isyyden tunnustamismenettely pysyisi pääasiallisena isyyden vahvistamiskeinona tilanteissa joissa isä on halukas tunnustamaan lapsen ja saamaan isyytensä vahvistetuksi. Kanneajan rajoittamisella on puolestaan pyritty suojelemaan lasta ja hänen äitiään epävarmuudelta kanteen nostamista kohtaan. Hallitus kuitenkin katsoi esityksessään, että laki tuo ristiriitoja ja epäkohtia kyseisiin perusteluihin ja tämän vuoksi isänä itseään pitävän miehen kanneoikeutta päätettiin laajentaa tietyissä kohdin.

Jotta isän on ollut vanhan isyyslain aikaan mahdollista nostaa kanne isyytensä vahvistamiseksi, on hänen tullut tunnustaa lapsi ensin. Lapsen äiti on kuitenkin voinut kieltäytyä DNA- testien ottamisesta ja näin isyys on täytynyt tunnustaa ilman todellista varmuutta lapsen isyydestä. Lain uudistamisen myötä, on miehelle annettu oikeus nostaa kanne tunnustamatta isyyttään ensin.⁶³

Mies voi jatkossa nostaa kanteen myös tilanteissa, joissa lastenvalvoja on keskeyttänyt isyyden selvittämisen, koska lapsesta tai äidistä ei ole saatu tarvittavia näytteitä isyystutkimusten suorittamiseksi. Tuomioistuin voi jatkossa määrätä oikeusgeneettisen isyystutkimuksen tehtäväksi, jotta asiassa päästään eteenpäin. Hallitus katsoi ehdotuksessaan, että miehen kanneoikeutta laajennetaan myös tilanteissa, joissa maistraatti ei ole vahvistanut isyyttä, koska lapsen äiti on ilmoittanut lapsen synnyttyä lastenvalvojalle, ettei isyytensä tunnustanut mies ole lapsen isä. Kanneoikeus laajenee koskemaan myös tilanteita joissa maistraatti ei ole vahvistanut isyyttä siitä syystä, että edellytykset vahvistamiselle ovat puutteelliset.⁶⁴ Maistraatti voi hylätä isyyden tunnustuksen ja tämän myötä vahvistamisen, mikäli siihen ei ole saatu laissa edellytettyä hyväksymistä. Näitä tilanteita ovat esimerkiksi se, jos lapsen äidin aviomies ei ole hyväksynyt avioliiton aikana syntyneen lapsen tunnustamista tai jos 15 vuotta täyttänyt

⁶² Kangas 2013, 51

⁶³ Oikeusministeriö 2011, Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista

⁶⁴ HE 91/2014

lapsi ei itse hyväksy tunnustamista. Muissa tapauksissa isällä on kanneoikeus asian ajamiseksi.⁶⁵

Oikeusministeriön teettämässä arviomuistiossa lähes kaikki lausunnonantajat pitivät kanneoikeutta liian rajoitettuna ja kannattivat isänä itseään pitävän miehen mahdollisuutta saada varmuus isyydestään DNA-testein ennen kanteen nostamista. Kanneoikeuden laajentamisen katsotaan parantavan lapsen sukuoikeutta isäänsä nähden sekä yksinkertaistavan menettelyä nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna sekä vähentävän lastenvalvojien työtä.⁶⁶ Lasten Oikeuksien Tuki Ry pitää erityisen tärkeänä, että miehelle annetaan oikeus DNA-testiin lapsen äidin vastustuksesta huolimatta. Yhdistyksen mukaan isyyslain tulee lähteä olettamuksesta, että isyys vastaa aina biologista totuutta ja ettei virheellisiä tunnustuksia jouduta jälkikäteen korjaamaan.⁶⁷

Hallitus ehdotti esityksessään myös muutosta kanteen nostamiselle isyyden vahvistamiseksi tilanteissa, joissa mies on kuollut ennen lapsen syntymää. Vanhan isyyslain mukaan isyys on jouduttu vahvistamaan nostamalla kanne miehen oikeudenomistajia vastaan riippumatta heidän suhtautumisestaan asiaan. Nykyään kun näyte voidaan kuitenkin oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta (378/2005) säädetyin lain 16 § mukaan ottaa vainajasta, saadaan isyydestä riittävä näyttö isyyden vahvistamiseksi ilman kanteen nostamista tuomioistuimessa. Tämä on omiaan tukemaan lapsen etua ja varmuutta saada itselleen oikeudellisesti vahvistettu isä, vaikka hän olisikin kuollut. Lain muutoksen myötä voidaan kuolleen miehen isyys vahvistaa maistraatin päätöksellä, jos oikeusgeneettinen isyystutkimus osoittaa miehen olevan lapsen isä ja miehen oikeudenomistajat antavat suostumuksensa vahvistukselle.⁶⁸

Lasten Oikeuksien Tuki Ry puolsi antamassaan lausunnossa muutoksia kuolleen miehen isyyden vahvistamiseksi muun muassa sillä, että lapsella on oikeus sukulaissuhteisiin ja perintöön. Yhdistys perustelee muutosta myös lapsen terveyden kannalta. Saamalla tiedon mahdollisista suvussa esiintyvistä perinnöllisistä sairauksista, voitaisiin niitä tulevaisuudessa ennalta ehkäistä.⁶⁹

4.5 Isyyden kumoaminen

⁶⁵ Oikeusministeriö 2013, Isyyslain uudistaminen

⁶⁶ Oikeusministeriö 2012, Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista

⁶⁷ Lasten Oikeuksien Tuki Ry 2013, Lausunto isyyslain uudistamisesta

⁶⁸ IsL 11/2015, 4: 25 §

⁶⁹ Lasten Oikeuksien Tuki Ry 2013, Lausunto isyyslain uudistamisesta

Isyys voidaan kumota isyyden kumoamista koskevalla tuomioistuimen ratkaisulla tai aviolapsen isyyden tunnustamalla. Tuomioistuimen kumotessa tunnustetun isyyden, se toteaa, että lapsen juridinen isyys on määräytynyt väärien edellytysten vallitessa tai mies itse on erehtynyt isyyden tunnustaessaan. Mahdollisuus aviomiehen isyyden kumoamiselle otettiin osaksi vanhaa isyyslakia vuonna 1980. Aviolapsen isyyden tunnustamalla, lapsen juridinen isä vaihtuu, eli aviomiehen isyys kumoutuu ja lapsi saa tämän seurauksena uuden juridisen isän itselleen.⁷⁰ Jotta aviomiehen isyys voidaan kumota ja uusi isyys vahvistaa, tulee tähän saada sekä äidin, että aviomiehen hyväksyntä. Myös jos lapsi itse on täyttänyt 15 vuotta, on hänen hyväksyttävä tunnustaminen.⁷¹ Isyyslain säännökset koskien isyyden kumoamista rakentuvat biologisen isyyden ohella sosiaalisen vanhemmuuden pysyvyyden periaatteelle. Tällä pyritään suojelemaan lasta, niin että toinen mies ei voi rikkoa avioliittoon perustuvaa aviomiehen isyysolettamaa muutoin, kun kaikkien osapuolten hyväksymällä tunnustus.⁷²

Isyyden kumoamiskanteen voivat nostaa aviomies, lapsi tai lapsen äiti. Aviomiehellä ei kuitenkaan ole oikeutta nostaa kantea isyyden kumoamiseksi, jos hän on lapsen synnyttäjä kirjallisesti selittänyt lapsen omakseen.⁷³ Isyyden kumoamista koskeva kanne on nostettava aviomiehen tai äidin toimesta kahden vuoden sisällä lapsen syntymästä. Määräajasta voidaan poiketa vain erityisen painavalla perusteella, kuten jos epäily isyyden paikkansapitävyydestä on noussut vasta tämän ajan jälkeen. Lapsi itse voi nostaa kanteen määräajasta riippumatta. Näillä rajoituksilla on pyritty suojaamaan vakiintunutta isyysuhdetta sekä hälventämään isyyskysymykseen liittyviä epävarmuustekijöitä.⁷⁴

Kanteen nostamista isyyden kumoamiseksi on rajattu myös kuoleman perusteella. Mikäli lapsi on kuollut, tai sekä aviomies että lapsen äiti ovat kuolleet, ei isyyden kumoamista koskevaa kantea ole voitu panna vireille.⁷⁵ Säännöksellä on pyritty estämään kanteen nostaminen tapauksissa, joissa luotettavien todisteiden hankkiminen voi olla vaikeaa ja jolloin kanteen perusteena voidaan katsoa olleen taloudelliset edut.

Hallitus kuitenkin katsoi ehdotuksessaan uudeksi isyyslaiksi, että kannerajoitus tulee poistaa. Nykyään kun oikeusgeneettinen isyystutkimus voidaan suorittaa ottamalla vainajasta DNA-näyte, olisi perusteetonta estää lasta ajamasta isyyden kumoamiskannetta vanhempien kuoltua. Näin lapsella olisi mahdollisuus saada isä esimerkiksi tilanteissa, joissa toinen mies on

⁷⁰ Kangas 2013, 61

⁷¹ Oikeusministeriö 2011, Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista

⁷² Kangas 2013, 62

⁷³ IsL 700/1975, 5: 35 §

⁷⁴ Oikeusministeriö 2011, Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista

⁷⁵ IsL 700/1975, 5: 37 §

halukas tunnustamaan isyytensä ja oikeusgeneettinen isyystutkimus vahvistaa isyyden, mutta lapsen oikeus kuolleen isän isyyden kumoamiseksi puuttuu.⁷⁶

4.5.1 Aviomiehen isyyden kumoaminen

Isänä itseään pitävä mies ei voi vanhan lainsäädännön mukaan saada aviomiehen isyyttä kumotuksi, jos äiti ja aviomies eivät anna tähän hyväksyntäänsä. Myös lapselta, joka on täyttänyt 15 vuotta, tarvitaan hyväksyntä isyyden kumoamiseksi. Isyyden kumoamista koskevien säännösten avulla on pyritty turvaamaan jo vakiintuneita isyysuhteita sekä hälventämään isyyteen liittyviä epävarmuustekijöitä. Hallitus katsoi esityksessään säännösten olevan muilta osin yhä ajanmukaisia, mutta isänä itseään pitävän miehen oikeutta riitauttaa aviomiehen isyys päätettiin tarkastella uudelleen.⁷⁷

Hallitus päättikin, että jatkossa isänä itseään pitävä mies voi tietyissä tilanteissa vaatia kanteella aviomiehen isyyden kumoamista. Isänä itseään pitävä mies voi saada kanneoikeuden aviomiehen isyyden kumoamiseksi, jos lapsen äiti ja aviomies ovat asuneet erillään lapsen syntymän aikaan ja samalla jos isänä itseään pitävä mies on asunut yhdessä äidin kanssa, osallistunut lapsen hoitoon tai heidän välilleen voidaan katsoa syntyneen perheyhteyteen rinnastettava suhde. Edellytetään myös, että tuomioistuin arvioi kanteen olevan lapsen edun mukaista. Mikäli isänä itseään pitävä mies nostaa kanteen aviomiehen isyyden kumoamiseksi, tutkitaan ensin miehen kanneoikeuden edellytykset. Vaikka kyseessä on isyyden kumoamiskanne, on asiassa usein kyse siitä onko kantaja itse lapsen isä vai ei.

Aika ajoin tulee tilanteita, joissa on pohdittu edunvalvojan määräämisestä alle 15-vuotiaan lapsen puhevallan käyttämiseksi ja isyyden kumoamiskanteen ajamiseksi. Näissä tilanteissa lapsen puhevaltaa ei voi käyttää kumpikaan lapsen huoltajista, sillä he ovat asiassa vastapuolena ja näin ollen esteellisiä käyttämään puhevaltaa. Myös lastenvalvojan puhevalta on rajoitettu koskemaan vain isyyden vahvistamista koskevia asioita. Tällöin herää kysymys siitä, onko lapsen puhevallan käyttö niin korostetusti henkilökohtainen oikeustoimi, ettei sitä voida edunvalvojalle myöntää. Korkein oikeus on perustellut asiaa sillä, että lapsen olisi itse saatava harkita asiaa, kun on sen ikäinen, että voi itse käyttää puhevaltaansa.⁷⁸ Ongelmaksi nousee kuitenkin tilanteet, joissa edunvalvojaa ei lapsen puhevallan käyttämiseksi määrätä, jolloin lapsi jää ilman oikeudellista isää ainakin siihen saakka, kunnes täyttää 15-vuotta ja voi itse

⁷⁶ Oikeusministeriö 2013, Isyyslain uudistaminen

⁷⁷ HE 91/2014

⁷⁸ HE 91/2014

käyttää puhevaltaansa. Korkein oikeus on katsonut näissä tilanteissa, että lapselle voidaan määrätä edunvalvoja vain, jos sille on lapsen edun kannalta painava syy. Näitä tilanteita ovat esimerkiksi jos lapsen ja tämän oikeudellisen isän välille ei ole syntynyt sosiaalista isän ja lapsen välistä suhdetta, ja taas lapsen ja tämän biologisen isän välille on muodostunut läheinen suhde. Tällöin isyyden kumoaminen ei johda siihen, että lapsi jäisi isättömäksi, vaan lapselle merkittävä suhde saisi tämän myötä vahvistuksen.⁷⁹

Oikeusministeriön teettämässä arviomuistiossa koskien isyyslain uudistusta, lausunnonantajat suhtautuivat ristiriitaisesti kysymykseen, tulisiko isänä itseään pitävän miehellä olla oikeus riitauttaa aviomiehen isyys. Suurin osa lausunnonantajista kannattivat mahdollisuutta, kuitenkin niin että kanneoikeus on hallituksen ehdotuksen mukaan rajoitettua. Osa lausunnonantajista oli myös sitä mieltä, että oikeus isyyden riitauttamiseen olisi rajoittamaton. Miesten tasa-arvo ry perusteli riitauttamisen rajoittamattomuutta sillä, että kanneoikeuden perusteeksi pitäisi riittää se, että isänä itseään pitävä mies voi esittää riittävät todisteet siitä, että on lapsen isä.⁸⁰

Lasten Oikeuksien Tuki Ry korosti DNA-tutkimuksen tehokkuutta riitatilanteissa, jotta saadaan lapsen biologinen isyys selvitettyä. Tämä tukisi lapsen oikeutta luoda kiintymyssuhde biologiseen isään heti syntymästä lähtien sekä lapsen oikeutta tuntea molemmat vanhempansa.⁸¹ Osa lausunnonantajista korosti myös lastenvalvojan asemaa kanteen nostamisessa. Lastenvalvojalla olisi mahdollisuus päättää kanteen nostamisesta tilanteissa, joissa sille on erityisen painavia syitä. Sateenkaariperheet ja Seta ry kyseenalaistavat lausunnoissaan nykyainsäädännön johdonmukaisuuden. Onko lain tavoitteena suojata sosiaalista isyyttä vai biologista isyyttä?⁸²

4.6 Isyyslain voimaannpanosta annetun lain kumoaminen

Vanhan isyyslain tullessa voimaan 1. lokakuuta 1976, saivat lapset, jotka olivat syntyneet avioliiton ulkopuolella ennen kyseistä vuotta, ensimmäistä kertaa mahdollisuuden vaatia isyyden vahvistamista. Ennen lain voimaantuloa, avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyys voitiin vahvistaa vain, jos mies itse halusi lapsen tunnustaa. Isyyden vahvistamiskanteelle asetettiin kuitenkin muutamia rajoituksia lieventämään takautuvan lainsäädännön aiheuttamaa

⁷⁹ Helin 2016, Isyyslaki

⁸⁰ Miesten tasa-arvo ry 2014, Lausunto isyyslain uudistuksesta

⁸¹ Lasten Oikeuksien Tuki Ry 2013, Lausunto isyyslain uudistuksesta

⁸² Oikeusministeriö 2012, Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista

oikeudellista epävarmuutta.⁸³ Isyyslain voimaannpanosta annetun lain 7 §:n 2 momentin mukaan isyyden vahvistamista koskeva kanne oli pantava vireille viiden vuoden kuluessa isyyslain voimaantulosta, eli ennen 1. lokakuuta 1981. Kannea ei myöskään voitu nostaa, mikäli mies oli kuollut. Kanneajan rajoittamisella pyrittiin nopeuttamaan päätöstä isyyskanteen nostamisesta.

Hallitus päätti esityksessään, että isyyslain voimaannpanosta annettu laki kumotaan uudella isyyslailla. Muutos koskee kanneoikeuden palauttamista niille lapsille, jotka ovat syntyneet ennen vanhan lain voimaantuloa ja ovat halukkaita isyyden vahvistamiseen. Uudessa isyyslaissa kanneoikeuden palauttamisen tuomia oikeuksia pyritään tasapainoittamaan ja oikaisemaan rajoittamalla vahvistamisesta johtuvia perintöoikeudellisia vaikutuksia.⁸⁴

4.6.1 Kanneoikeuden palauttaminen

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin sekä korkein oikeus on antanut useita isyyslain voimaannanolain siirtymäsäännösten soveltamista koskevia ratkaisuja viime vuosina. Tuomioistuimen antamista ratkaisuksista voidaankin päätellä, että laissa säädetty ehdoton kanneaika ja sen lähes poikkeukseton soveltamistapa johtavat usein tilanteisiin joissa loukataan lapsen yksityiselämän suojaa, eivätkä ne ole yhteensopivia perustuslain ja ihmisoikeussopimuksen kanssa. Isyystutkimusten kehittyminen mahdollistaa tänä päivänä myös sen, että vaikka isä on kuollut, on lapsen isyys mahdollista vahvistaa isän lähisukulaisten DNA:lla, joten lain 7 §:n 2 momentin perustelu, ettei isyyttä voida vahvistaa hänen kuoltuaan, on perusteetonta.⁸⁵ Hallitus päätti esityksessään, että ennen 1. lokakuuta 1976 syntyneiden lasten kanneoikeus isyyden vahvistamiseksi palautetaan takautuvalla lainsäädännöllä uudessa isyyslaissa. Myös ne, joiden isyyden vahvistamista koskeva kanne on hylätty isyyslain voimaannpanosta annetun lain 7 §:n 2 momentin nojalla, voivat nostaa uuden kanteen isyyden vahvistamiseksi. Kanneoikeudelle ei aseteta ehtoja, joten ennen 1. lokakuuta 1976 syntyneet lapset saavat lain silmissä saman aseman, kun tämän jälkeen syntyneet.⁸⁶

Oikeusministeriön teettämässä arviomuistiossa koskien isyyslain uudistusta, Varsinais-Suomen käräjäoikeus katsoo, että kanneajan palauttaminen on tarpeen, jotta oikeustilaa saadaan sel-

⁸³ HE 91/2014

⁸⁴ Isyyslain voimaannpanosta annettu laki 701/1975

⁸⁵ Lakialoite isyyslain voimaannpanosta annetun lain kumoamiseksi 39/2012

⁸⁶ HE 91/2014

kiytettyä ja jottei lapset joutuisi keskenään eriarvoiseen asemaan. Muutos on välttämätön myös ihmisoikeusnäkökulmasta.⁸⁷

4.6.2 Perintöoikeuden rajoittaminen

Isyyslain voimaanpanosta annetun lain kumoamisen myötä saavat ne lapset, jotka ovat syntyneet ennen 1. lokakuuta 1976, samanarvoisen aseman lain silmissä, kun tämän jälkeen syntyneet. Tällöin isyyden vahvistaminen tuo heille myös yhtäläisen perintöoikeudellisen aseman. Lakia uudistettaessa katsottiin kuitenkin, että tuota lapsen perintöoikeudellista asemaa on näissä tilanteissa rajattava. Jos perittävä on kuollut, ennen kuin kanne isyyden vahvistamiseksi on saatu vireille, ovat vainajan perilliset jo saaneet perillisasemansa mukaisen oikeuden vainajan jäämistöön. Tällöin, takautuvan lainsäädännön kautta kanneoikeuden saanut, eivät voi saada täyttä perintöoikeutta vainajan jäämistöön ilman että se loukkaisi muiden perillisten omaisuuden suojaa.

Hallituksen esityksessä uudeksi isyyslaiksi, päätettiin, että avioliiton ulkopuolella ennen 1. lokakuuta 1976 syntyneet, joiden isyys vahvistetaan takautuvasti kanteella, eivät saa perintöoikeutta, mikäli perittävä on kuollut ennen kuin isyyden vahvistamiseen johtava kanne on tullut vireille. Uuteen isyyslakiin kirjattiin 67 § koskemaan lapsen rajoitettua perintöoikeutta yllä mainituissa tilanteissa, niin että takautuvasti kanteella vahvistetun isyyden perusteella saatua perintöoikeutta ei ole, mikäli perittävä on kuollut ennen 31.1.2012. Lapsi saa perillis-oikeuden kuitenkin tilanteissa, joissa perittävän omaisuus on mennyt valtiolle koska vahvistettuja perillisiä ei ole ollut tai jos perintöoikeuden menetystä pidetään kohtuuttomana avioliiton ulkopuolella syntyneiden sisarusten yhdenvertaisen kohtelun tai muun erityisen painavan syyn perusteella.⁸⁸ Perintösaanto on saatettava voimaan näissäkin tilanteissa kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta.⁸⁹

Näitä säädöksiä ei kuitenkaan sovelleta, jos isyys on vahvistettu viiden vuoden määräajan kuluessa, eli ennen 1.10.1981, tai jos lapsella on ollut 30.9.1976 isä mutta isyys on kumottu tai toisen miehen isyys vahvistettu tämän jälkeen.⁹⁰

Isyyden voimaanpanosta annetun lain kumoaminen ja siitä aiheutuvat perintöoikeudelliset muutokset ovat tuoneet mukanaan paljon ristiriitoja ja jakautuneita mielipiteitä. Oikeusmi-

⁸⁷ Oikeusministeriö 2012, Arviomuistio isyyslain uudistamisesta

⁸⁸ IsL 11/2015 67

⁸⁹ LaVM 16/2014

⁹⁰ IsL 11/2015 67 §

nisteriön asettaman työryhmän antamissa lausunnoissa, eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että perintöoikeuden rajoittaminen asettaisi avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset eri asemaan avioliitossa syntyneisiin lapsiin nähden. Perintöoikeuden rajoittamista on perusteltu muiden perillisten omaisuuden suojalla, jonka eduskunnan apulaisoikeusasiamies, katsoo että on asetettu tilanteessa yhdenvertaisen kohtelun sekä syrjinnän kiellon edelle ja on näin ristiriidassa perusoikeuksien suhteellisuusperiaatteen kanssa. Myös Monimuotoiset perheet katsoo, että perintöoikeuden rajaaminen tuo esiin yhteiskunnan asenteellisen suhtautumisen avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia kohtaan.⁹¹ Isyyslain perimmäisiin tarkoituksiin kuuluu kuitenkin oikeudellisesti vahvistetun isyyden myötä, lapsen oikeus isänsä ja tämän puoleisen suvun perintöön.

Ehdotus tuo mukanaan ongelmia myös tilanteissa joissa jo toimitettuihin perinnönjakoihin joudutaan puuttumaan takautuvasti lainsäädännön muutoksen seurauksena. Tilanteet, joissa avioliiton ulkopuolella ennen 1. lokakuuta 1976 syntyneelle lapselle annetaan perintöoikeus yllä mainituissa tilanteissa, voidaan jo toimitettuja perinnönjakoja joutua peräyttämään sen seurauksena. Perustuslakivaliokunta katsoo asiasta antamassaan lausunnossa, että lainsäädännön vaikutusten ennustettavuuden sekä oikeusvarmuuden takaamiseksi perusteltua on, että samassa yhteydessä perintöoikeuden muutosten kanssa säädetään myös perinnönjaon peräyttämisestä ja mahdollisesta palautusvastuusta nykyistä yksityiskohtaisemmin, sillä kumastakaan ei ole tällä hetkellä täsmällisiä säännöksiä.⁹²

5 Vaikutukset

Uusi isyyslaki tuo mukanaan paljon vaikutuksia yhteiskunnallisesti, taloudellisesti sekä viranomaistasolla. Yhteiskunnalliset vaikutukset näkyvät lasten oikeuksien parantumisena sekä sukupuolten välisen tasa-arvon edistymisenä. Viranomaistasolla tapahtuvat muutokset ja vaikutukset näkyvät suurimmilta osin viranomaistahojen kuten lastenvalvojien, tuomioistuinten, terveydenhuollon työntekijöiden ja maistraattien toiminnassa.⁹³ Uusi lainsäädäntö tuo vaikutuksia myös isyyden vahvistamisprosessin eri vaiheisiin liittyviin muihin lakeihin, kuten nimilakiin, lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, lakiin oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta sekä lakiin lapsen elatuksesta.

⁹¹ Oikeusministeriö 2014, Lausuntotiivistelmä isyyslain uudistamisesta

⁹² LaVM 16/2014

⁹³ HE 91/2014, 22-27

5.1 Vaikutukset lapsiin ja vanhempiin

Isyyslain uudistamisen suurimmat vaikutukset näkyvät yhteiskunnallisesti. Suomessa, vuonna 1991, voimaan tullut lapsen oikeuksien sopimus sekä, vuonna 1990 voimaan tullut Euroopan ihmisoikeussopimus asettivat vaatimuksia isyyslain uudistamiseksi erityisesti lasten oikeuksien näkökulmasta.⁹⁴ Lain uudistamisella pyritään turvaamaan lapsen oikeus molempiin vanhempiin, suojaamaan lapsen etua ja yhdenvertaisuutta vanhempiensa valitsemasta perhemuodosta riippumatta sekä lapsen oikeutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastavasti.

Lapsen oikeutta molempiin vanhempiin pyritään uudessa isyyslaissa turvaamaan sillä, että lastenvalvojalla on jatkossa velvollisuus avustaa lasta ja tämän äitiä isyyden selvittämisessä, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. Vanhassa isyyslaissa tämä velvollisuus päättyi lapsen täytettyä 15 vuotta. Näin varmistetaan, että lapsi saa tarvitsemansa tuen ja avun isyyden selvittämiseksi ja mahdollisuuden luoda sukulaisuussuhde molempiin vanhempiinsa. Uuteen isyyslakiin kirjattiin myös merkittävä parannus, jossa avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyys voidaan tunnustaa jo ennen lapsen syntymää, äidin neuvolakäynnin yhteydessä. Tämä on myös omiaan lisäämään lapsen oikeutta molempiin vanhempiinsa, sillä näin hänellä on vahvistettu isä jo heti syntymästä lähtien. Lapsen oikeuksien turvaamiseksi ja tasa-arvoisen vanhemmuuden edistämiseksi, myös äidin vastustusoikeudesta luovuttiin. Jatkossa äiti ei voi vastustaa isyyden selvittämistä ja isyyden vahvistamiskanteen nostamista.

Isyyslain voimaannpanosta annetun lain kumoaminen tuo merkittäviä vaikutuksia myös avioliiton ulkopuolella, ennen 1. lokakuuta 1976, syntyneille lapsille. He saavat ensimmäistä kertaa, sitten vuoden 1981, mahdollisuuden nostaa isyyden vahvistamista koskeva kanne ja tämän seurauksena oikeudellisen isyysuhteen sekä mahdollisen perintöoikeuden isään ja isänpuoleiseen sukuun.

Lain uudistamisella on pyritty myös parantamaan sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä äidin ja isän välistä yhdenvertaisuutta lapsen vanhempina. Uudessa isyyslaissa on isänä itseään pitävälle miehelle tuotu mahdollisuus tunnustaa lapsi, jo ennen tämän syntymää, äidin neuvolakäynnin yhteydessä. Näin saadaan sekä vanhempien välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, että avio- ja avoparien välistä tasa-arvoa lisättyä sekä toivotaan että myös isä osallistuisi useammin neuvolakäynteihin äidin ohella ja saisi tämän myötä varmuutta tulevaan vanhemmuuteen.

⁹⁴ MLL 2014, Kannanotot ja lausunnot

Yksi lakimuutoksen keskeisimmistä tavoitteista lapsen edun parantamisen lisäksi, on isänä itseään pitävän miehen aseman parantaminen ja turvaaminen, nykyiseen lainsäädäntöön nähden. Isänä itseään pitävälle miehelle on uudessa isyyslaissa tuotu kanneoikeus tilanteissa, joissa lapsen äiti ei ole suostunut oikeusgeneettisiin isyystutkimuksiin isyyden vahvistamiseksi. Vanhasta laista poiketen, isänä itseään pitävä mies voi jatkossa myös nostaa kanteen aviomiestä vastaan tämän isyyden kumoamiseksi. Lisäksi äidin vastustusoikeus isyyden selvittämiseksi ja isyyden vahvistamiskanteen nostamiseksi on uudesta isyyslaista poistettu. Nämä uudistukset parantavat isänä itseään pitävän miehen asemaa lapsen biologisena vanhempana ja lisää vanhempien välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.⁹⁵

5.2 Vaikutukset viranomaisiin

Isyyslain uudistaminen tuo muutostarpeita myös viranomaisten, kuten maistraattien, tuomioistuinten, lastenvalvojien sekä terveydenhuollon toimijoiden toimintaan. Uudistukset vaativat viranomaisilta henkilökunnan kouluttamista ja lisäämistä, tiedotusta sekä yhteistyön kehittämistä kyseisten viranomaisten välillä.

Isyyden tunnustaminen selvissä tilanteissa ennen lapsen syntymää, äidin neuvolakäynnin yhteydessä tulee tulevaisuudessa vähentämään henkilökohtaista asiointia lastenvalvojan luona merkittävästi. Vaikka suurin osa isyyden tunnustamiseen liittyvistä käynneistä siirtyy lastenvalvojilta neuvoloihin, säilyy isyyden tunnustamisen jatkokäsittely kuitenkin edelleen lastenvalvojilla. Jatkokäsittely sisältää muun muassa äidin siviilisäädyn tarkistamisen väestötietorekisteristä, isyyden selvittämispöytäkirjan laatimisen sekä tarvittavien asiakirjojen lähettämisen maistraatille. Myös lapsen tunnustamisen yhteydessä tehtävä sopimus yhteishuoltajuudesta tulee lähettää lastenvalvojan toimesta sosiaalilautakunnalle vahvistettavaksi.

Lastenvalvojien työmäärää tulee tulevaisuudessa lisäämään esimerkiksi isyyden selvittämisen käyttöalan laajentuminen alle 15-vuotiaista lapsista aina 18-vuotiaisiin, sekä lapsiin jotka ovat syntyneet avioliiton aikana, mutta jonka isyyden vanhemmat haluavat selvittää. Lastenvalvojalla on näissä tilanteissa velvollisuus auttaa sekä lapsia että vanhempia isyyden selvittämiseen liittyvissä asioissa. Jatkossa lastenvalvojan velvollisuuksiin kuuluu myös isyyden vahvistamiskanteen ajaminen tilanteissa, joissa miehen henkilöllisyys on tiedossa, sillä äiti ei voi enää itsenäisesti estää kanteen ajamista yllä olevissa tapauksissa. Näiden esimerkkien perus-

⁹⁵ HE 91/2014, 22

teella voidaan siis edelleen katsoa, että lastenvalvojilla on keskeinen asema isyyden tunnustamisesta sekä lapsen huoltoa koskevissa asioissa.⁹⁶

Lakiuudistuksen tuomat vaikutukset neuvolahenkilöstön sekä lastenvalvojien työhön toi paljon huomiota oikeusministeriön asettaman työryhmän antamissa lausunnoissa. Monet lausunnonantajista katsoivat, että uudistukset edellyttävät henkilökunnan asianmukaista koulutusta ja riittävästi resursseja. Lastenvalvojat ry katsoi lausunnossaan myös, ettei uudistus kokonaisuudessaan tule vähentämään lastenvalvojien työtä, vaan ne hajauttaisi isyysasioihin liittyvää asiointia. Yhdistys oli myös sitä mieltä, että avoparien selkeät isyysasiat sekä yhteishuoltajuus voitaisi mieluummin hoitaa ilmoitusmenettelyllä suoraan maistraattiin.⁹⁷

Isyyslain tuomista muutoksista suurimmat vaikutukset viranomaistaholla kohdistuvat erityisesti neuvolatoimintaan. Isyyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää, neuvolakäynnin yhteydessä, tuo neuvolassa työskenteleville kättilöille ja terveydenhoitajille aivan uuden työnkuvan. Jatkossa neuvolahenkilökunta ottaa vastaan isyyden tunnustamisen, äidin sille antaman hyväksynnän sekä mahdollisen yhteishuoltajuutta koskevan sopimuksen sekä selvittää vanhemmille näiden tuomat oikeusvaikutukset. Tämä tulee merkittävästi lisäämään neuvolahenkilökunnan työmäärää ja edellyttää heidän riittävää kouluttamista, ohjeistamista sekä lisäresurssointia.

Vaikutukset terveydenhuollon osalta näkyvät myös oikeusgeneettiseen isyystutkimukseen tarvittavien näytteiden ottamisessa. Jatkossa vanhempien ei tarvitse enää käydä terveysasemalla antamassa verinäytettä, vaan riittää että näyte otetaan sivelynäytteenä suun limakalvoilta, ja tällöin sen voi suorittaa lastenvalvojakäynnin yhteydessä. Joissakin tilanteissa isyystutkimusta varten tarvitaan kuitenkin verinäyte, mutta jatkossa verinäytteen voi suorittaa laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö kuten laboratorionhoitaja, eikä lääkärin osallisuutta enää tarvita.⁹⁸

Lakiuudistuksen tuomia vaikutuksia arvioitaessa, moni oikeusministeriön asettaman työryhmän lausunnonantajista otti kantaa neuvolahenkilöstöä koskeviin muutoksiin. Helsingin kaupunki esimerkiksi oli sitä mieltä, että terveydenhoitajan perustehtävien laajentaminen koskemaan myös perheoikeudellisia asioita, vaatii koko koulutusohjelman uudistamistarpeen selvittämistä sekä henkilökunnan täydennyskoulutusta ja perehdyttämistä. Helsingin kaupungin mukaan, neuvolahenkilökunnalla tulee olla helposti saatavilla neuvontaa ja opastusta isyyteen sekä lapsen huoltajuuteen liittyvissä asioissa. Suomen Kättilöliitto ry on lausunnossaan sitä

⁹⁶ HE 91/2014, 23-24

⁹⁷ Oikeusministeriö 2014, Lausuntotiivistelmä isyyslain uudistamisesta

⁹⁸ HE 91/2014, 24-25

mieltä, että muutosten vaikutus neuvolatyöhön on jäänyt esityksessä liian pinnalliselle tasolle.⁹⁹

Uuden isyyslain mukanaan tuomat vaikutukset maistraattien sekä tuomioistuinten toimintaan ovat melko vähäisiä. Isyyden vahvistamista sekä kumoamista koskevaa oikeudenkäyntiprosessia on haluttu uudessa isyyslaissa yksinkertaistaa ja helpottaa asianosaisten osalta, joten tulevaisuudessa riidattomiin isyysasioihin ei enää tarvita tuomioistuimen päätöstä. Jatkossa maistraatti voi vahvistaa isyyden tilanteissa, joissa isyys vahvistetaan miehen kuoleman jälkeen tämän antaman ennakkollisen tunnustuksen tai oikeudenomistajien suostumuksen perusteella, sekä tilanteissa joissa lapsi on kuollut ennen isyyden vahvistamista. Maistraatin päätöksellä voidaan jatkossa myös kumota aviomiehen isyys tilanteissa, joissa lapsen äiti ja aviomies ovat yhdessä pyytäneet isyyden selvittämistä ja oikeusgeneettisten isyystutkimusten perusteella voidaan todeta, ettei aviomies ole lapsen isä.

Vaikka tuomioistuimissa käsiteltäviä riidattomia isyysasioita siirretään jatkossa maistraatille, tulee tuomioistuinten työmäärä jatkossa lisääntymään. Isyyslain voimaannpanosta annetun lain kumoaminen ja siitä seuraava kanneoikeus ennen 1. lokakuuta 1976 syntyneille lapsille tulee tulevaisuudessa ainakin väliaikaisesti lisäämään tuomioistuimessa käsiteltäviä vanhoja isyysasioita. Uuden isyyslain myötä, isänä itseään pitävällä miehellä on myös mahdollisuus nostaa kanne isyyden vahvistamiseksi sekä aviomiehen isyyden kumoamiseksi. Näiden kannemahdollisuuksien tuoman työmäärän uskotaan kuitenkin olevan vähäistä.¹⁰⁰

5.3 Vaikutukset muihin lakeihin

Uuden isyyslain myötä, on tehtävä muutoksia myös siihen liittyviin muihin lakeihin. Muutoksia tehtiin lakiin oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta, nimilakiin, lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä lakiin lapsen elatuksesta. Lakia lapsen elatuksesta vain päivitettiin vastaamaan uuden isyyslain tuomia säännöksiä, joten sitä ei tässä kappaleessa käsitellä. Nämä uudistukset tulivat voimaan samanaikaisesti uuden isyyslain kanssa, 1.1. 2016.

5.3.1 Laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta

⁹⁹ Oikeusministeriö 2014, Lausuntotiivistelmä isyyslain uudistamisesta

¹⁰⁰ HE 91/2014, 25

Oikeusgeneettisellä isyystutkimuksella tarkoitetaan toimenpidettä, jossa tutkitaan ihmisen geenejä, muuta periytyvää DNA:ta tai geenituotteita isyyden vahvistamiseksi tai kumoamiseksi. Oikeusgeneettisen isyystutkimuksen avulla pyritään selvittämään lapsen biologinen isyys. Isyyttä selvitettäessä voi lastenvalvoja vaatia oikeusgeneettisen isyystutkimuksen tekemistä lapsesta, äidistä sekä mahdollisesta isästä, mikäli isänä itseään pitävä mies sitä vaatii tai lastenvalvoja itse katsoo sen olevan tarpeellinen. Myös aviopuolisot voivat yhteisellä päätöksellään haluta selvittää avioliitossa syntyneen lapsen isyyden ja pyytää tutkimuksen suorittamista. Lastenvalvoja tarvitsee tutkimukseen sen henkilön suostumuksen, josta oikeusgeneettinen isyystutkimus on tarkoitus suorittaa.

Lakiin oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta tehtiin uuden isyyslain myötä muutoksia koskemaan sen pykäliä 2,3,11 ja 13. Pykäliin 2,3 ja 11 ei tehty uudistuksia, ne vain päivitettiin uuden isyyslain pykälien mukaisiksi.¹⁰¹ Keskeisimmät lakimuutokset koskevat siis oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annetun lain 13 §, joka koskee näytteen ottamista. Vanhan lainsäädännön mukaan oikeusgeneettinen isyystutkimus suoritetaan ensisijaisesti henkilöstä otettavasta verinäytteestä. Suun limakalvoilta otettava solunäyte, ns. sivelynäyte voidaan ottaa vain, jos verinäytteen ottamisesta voi aiheutua tutkittavalle terveydellistä haittaa tai jos sen ottamiselle on jokin muu painava syy. Lakiuudistuksen myötä suun limakalvoilta otettava solunäyte asetettiin ensisijaiseksi vaihtoehdoksi verinäytteen sijaan. Verinäyte voidaan jatkossa ottaa vain, jos sille on jokin erityinen syy, kuten jos suun limakalvolta otetusta näytteestä ei olla saatu riittävää tutkimustulosta.¹⁰²

Vanhan isyyslain mukaan, verinäytteen voi ottaa vain laillistettu tai luvan saanut lääkäri tai edellä mainitun välittömässä valvonnassa oleva muu terveydenhuollon ammattihenkilö. Uuden isyyslain myötä, voi verinäytteen ottaa siihen koulutettu ammattihenkilö, kuten sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, kätilö tai laboratorionhoitaja eikä lääkärin valvontaa enää tarvita. Verinäytteen antaminen tapahtuu jatkossakin terveydenhuollon toimintayksikössä. Siirtymällä verinäytteestä suun limakalvolta otettavaan sivelynäytteeseen, saadaan isyyden selvittämistä nopeutettua. Jatkossa näytteen voi ottaa itse lastenvalvojan luona, isyyden selvittämistä koskevan käynnin yhteydessä, eikä erillistä käyntiä terveydenhuollon toimintayksikössä enää tarvita. Lastenvalvoja lähettää näytteen suoraan laboratorioon tutkittavaksi.¹⁰³

¹⁰¹ IsyystutkimusL 12/2015

¹⁰² HE 91/2014, 65

¹⁰³ HE 91/2014, 20

5.3.2 Nimilaki

Lapsen sukunimestä ja sen määräytymisestä säädetään nimilain (694/1985) 2 luvussa. Sen mukaan, lapsi saa syntyessään itselleen vanhempiensa yhteisen sukunimen, mikäli he ovat avioliitossa. Jos vanhemmilla ei ole yhteistä sukunimeä, saa lapsi itselleen sen vanhemman sukunimen, jonka he itse päättävät, mutta kuitenkin joka heistä jommallakummalla ilmoitusta tehtäessä on. Jos vanhemmilla on entuudestaan yhteisiä alaikäisiä lapsia, saa lapsi syntyessään saman sukunimen, kun muilla sisaruksilla on. Lapsen huoltaja määrää aina lapsen sukunimestä.¹⁰⁴ Mikäli lapsen isyys ja yhteishuolto on vahvistettu väestörekisterin pitäjälle ennen nimen ilmoittamista, vastaavat yhteishuollossa olevat vanhemmat nimenannosta yhdessä. Jos isyys on vahvistettu, mutta lapsi on yksin esimerkiksi äidin huollossa, saa äiti huoltajan valtuuksin itse päättää antaako lapselle oman vai isän sukunimen. Jos isyyttä ei ole vahvistettu siinä vaiheessa, kun lapsi ilmoitetaan väestötietorekisteriin, saa lapsi äidin sukunimen. Myös, jos lapsen sukunimeä ei ole ilmoitettu väestötietojärjestelmään 2 kuukauden kuluessa lapsen syntymästä, saa tämä automaattisesti lain nojalla äitinsä sukunimen.¹⁰⁵

Nimilain 4 §:ssä säädetään lapsen sukunimen muuttamisesta isän tai vanhempien yhteiseksi sukunimeksi. Lain mukaan, jos vanhemmilla ei lapsen syntyessä ollut yhteistä sukunimeä ja isyyttä ei oltu vahvistettu väestötietojärjestelmään silloin kun lapsen sukunimi sinne ilmoitettiin, voivat vanhemmat yhdessä sopia sukunimen muuttamisesta niin, että lapsi saa isänsä sukunimen. Vanhemmat voivat myös muuttaa alaikäisen lapsensa sukunimen vastaamaan heidän, avioliiton myötä ottamaa, yhteistä sukunimeä.¹⁰⁶ Uuden isyyslain myötä, on myös nimilaki muutettu vastaamaan uuden isyyslain säädöksiä. Nimilain 4 § lisättiin momentti 4 koskemaan lapsen sukunimen muuttamista isän sukunimeksi tilanteissa, joissa isyys on tunnustamisen perusteella vahvistettu vasta sen jälkeen, kun lapsi on jo kuollut. Lapsen sukunimen muuttaminen tämän kuoleman jälkeen voidaan suorittaa, jos lapsi on kuollut niin pian syntymänsä jälkeen, ettei tunnustamislausemaa ole voitu olosuhteet huomioon ottaen antaa lapsen vielä eläessä. Sukunimen muuttaminen on mahdollista myös tilanteessa, jossa isänä itseään pitävä mies on tunnustanut lapsen ennen tämän syntymää, mutta lapsi kuolee ennen, kun maistraatti on vahvistanut isyyden. Hallitus on perustellut edellä mainittua muutosta sillä, että lapsen sukunimen muuttaminen isän sukunimeksi lapsen kuoleman jälkeen, voi olla lapsen vanhemmille hyvinkin tärkeää.¹⁰⁷

¹⁰⁴ NimiL 694/1985, 2 §

¹⁰⁵ Gottberg 2010, 250-251

¹⁰⁶ NimiL 694/1985, 4 §

¹⁰⁷ HE 91/2014, 66

5.3.3 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

Lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa, tai ne henkilöt joille huoltajuus on uskottu. Lapsi, joka syntyy avoliittoperheeseen, saa syntyessään vain yhden vanhemman ja huoltajan. Vasta kun isänä itseään pitävän miehen isyys on vahvistettu, on lapsella lain mukaan kaksi vanhempaa. Isyyden vahvistaminen pelkästään ei tuo isälle huoltajan asemaa, vaan siitä täytyy tehdä erikseen lapsen äidin kanssa sopimus, joko ennen lapsen syntymää tai tämän jälkeen. Vasta tällöin, saa lapsi saman aseman, kun avoliittoperheeseen syntynyt lapsi, eli hänellä on kaksi vanhempaa jotka yhdessä vastaavat hänen huollostaan.¹⁰⁸

Uuden isyyslain myötä, on isänä itseään pitävällä miehellä luvussa 3.2.1 mainitun mukaan, mahdollisuus tunnustaa isyytensä jo ennen lapsen syntymää. Tämän seurauksena on myös lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (HTL 361/1983) lisätty uusi säännös, jolla mahdollistetaan yhteishuoltoa koskevan sopimuksen tekeminen jo ennen lapsen syntymää. 8 a § mukaan, isyytensä tunnustanut mies sekä lapsen äiti voivat jatkossa allekirjoittaa sopimuksen lapsen yhteishuollosta äidin neuvolakäynnin yhteydessä, terveydenhoitajan tai kättilön läsnä ollessa. On myös tilanteita, joiden takia terveydenhoitajan tai kättilön on kieltäydyttävä isyyden tunnustamisen vastaanottamisesta, kuten jos äiti vastustaa isyyden tunnustamista tai vanhempien henkilöllisyyttä ei ole voitu varmaksi vahvistaa. Näissä tilanteissa, ei terveydenhuollon toimihenkilö voi myöskään ottaa vastaan yhteishuollosta tehtyä sopimusta.¹⁰⁹

Tunnustamisen vastaanottanut terveydenhoitaja tai kättilö toimittaa allekirjoitetun huoltosopimuksen sen kunnan lastenvalvojalle, joka isyyden selvittämistä hoitaa. Yhteishuoltosopimus astuu voimaan sosiaalilautakunnan toimesta, kun isyyttä koskeva asia on loppuun käsitelty. Uuden lainsäädännön myötä isyytensä tunnustaneella miehellä on mahdollisuus peruuttaa antamansa tunnustus 30. päivän sisällä lapsen syntymästä, joten huoltosopimus vahvistetaan vasta kun tämä määrä aika on kulunut ja maistraatti on vahvistanut isyyden.¹¹⁰

Edellä mainittu uudistus koskee kuitenkin vain yhteishuoltoa koskevia sopimuksia. Jos kyse on yksinhuoltoa, lapsen asumista tai tapaamisoikeutta koskevista sopimuksista, tulee ne edelleen sopia lastenvalvojan kanssa. Lastenvalvojalla on sellaista osaamista ja koulutusta näihin tilanteisiin, jota terveydenhuollon ammattilaisilla ei ole. Mahdollisuudella sopia lapsen yhteishuol-

¹⁰⁸ Gottberg 2010, 179

¹⁰⁹ HTL 361/1993, 8§

¹¹⁰ Oikeusministeriö 2013, Isyyslain uudistaminen

tajuudesta ennen tämän syntymää, on pyritty yksinkertaistamaan ja selkeyttämään isyyden tunnustamisprosessia.¹¹¹

6 Lapsen edun arviointi ja valvonta oikeuskäytännössä

Kappaleessa käsitellään ja vertaillaan kahta korkeimman oikeuden antamaa isyysasia koskevaa ratkaisua sekä kuinka lapsen etua oikeuskäytännössä sovelletaan ja kuka sitä oikeuskäytännössä valvoo. Molemmat ratkaisut on annettu vanhan isyyslain ollessa voimassa, joten kumpaankaan ei ole sovellettu uutta isyyslainsäädäntöä. Kappaleessa 6.1 pohditaan kuinka ratkaisut olisivat voineet mennä uuden lainsäädännön mukaan.

6.1 KKO 2002:13

Korkeimman oikeuden ratkaisussa on ollut kyse siitä, että lapsen äiti A on vaatinut, että hänen alaikäiselle lapselleen X:lle määrätään edunvalvoja päättämään lapsen puolesta isyyden kumoamiskanteen nostamisesta lapsen isyysolettaman perusteella määräytyvää isää B:tä vastaan. Lapsi X on syntynyt A:n ja B:n ollessa avioliitossa, mutta äidin A:n mukaan lapsen isyysolettaman nojalla määräytynyt isä B ei ole lapsen isä. B vastusti edunvalvojan määräämistä, koska mitään hyväksyttävää syytä hakemuksen tekemiselle ei ollut. X oli jo kuusi ja puoli vuotias, ja lapsen äidin lainmukainen 5 vuoden määräaika isyyden kumoamista koskevan kanteen nostamiseksi oli jo ylitetty.

Kysymys oli siten tilanteesta, jossa A ja B eivät yhdessä pystyneet tekemään päätöstä isyyden kumoamista koskevassa asiassa ja näin edustamaan lasta, eikä kumpikaan heistä yksin voinut edustaa lasta asiassa, koska heidän ja lapsen etu saattoi joutua keskenään ristiriitaan. Käräjäoikeus katsoi päätöksessään, että hakemus edunvalvojan määräämiseksi oli täysin perusteltu ja hyväksyttävä ja X:lle määrättiin edunvalvoja tekemään tämän puolesta päätökset isyyden kumoamisasiassa. B valitti asiasta hovioikeuteen, joka ei muuttanut käräjäoikeuden päätöstä, jolloin asia käsiteltiin B:n uuden valituksen myötä korkeimmassa oikeudessa. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, ettei asiassa ole esitetty riittäviä perusteita edunvalvojan sijaisen määräämiseksi ja kumosi hovioikeuden antaman päätöksen.

¹¹¹ HE 91/2014, 66

Isyyslain 35 §:n mukaan isyyden kumoamiskanteen voi nostaa lapsen äiti, aviomies tai lapsi itse. Kanne tulee nostaa 5 vuoden kuluessa lapsen syntymästä ja se nostetaan kaikkia kanne-oikeutettuja vastaan. Lapselle oli tässä tapauksessa siis määrättävä edunvalvojan sijainen käyttämään lapsen puhevaltaa, sillä lapsen huoltajat olivat itse asianosaisasemassa ja heidän etunsa ristiriidassa lapsen etuun nähden. Tässä tapauksessa, 5 vuoden kanneaika oli jo umpeutunut lapsen ollessa 6,5 vuotias ja näissä tilanteissa katsottiin usein, että mikäli vanhemmat eivät ole reagoineet tuohon 5 vuoden määrä-aikaan, tulee asia jättää lapsen itsensä päättäväksi, kun täyttää 15- vuotta.

Edunvalvojan tehtävänä olisi tapauksessa lapsen etua silmällä pitäen harkita, oliko isyyden kumoamista koskevan kanteen nostaminen perusteltua. Edunvalvojaa määrättäessä tuli korkeimman oikeuden asiassa pohtia, onko isyyden kumoamista koskevan kanteen nostaminen ja kanteen ajaminen niin korostetusti henkilökohtainen oikeustoimi, ettei sitä voida lapsen puolesta nostaa, vaan tulee jättää lapsen itsensä päätettäväksi. Tässä tapauksessa isyyden kumoaminen olisi merkinnyt lapsen kannalta hänen huoltajuuden lakkaamista ja sitä ettei lapsella olisi enää miehen sukuasemaan perustuvaa perintöoikeutta eikä oikeutta vaatia elatusta, sillä tapauksessa ei ollut tiedossa kuka lapsen biologinen isä on, jos se ei ole B. Näin suuret oikeudellisen aseman muutokseen kohdistuvat päätökset, jäävät holhoustoimilain 29 §:n 3 momentin nojalla edunvalvojan toimivallan ulkopuolelle.

Vaikka voitiin katsoa, ettei isyyden kumoamista koskevat päätökset kuulu edunvalvojan toimivallan piiriin, voi syntyä tilanteita, joissa lapsen etu vaatii isyyden kumoamista koskevan kanteen nostamista lapsen puolesta, jo ennen kun tämä pystyy itse käyttämään puhevaltaansa asiassa. Näissä tilanteissa jätetään tuomioistuimen ratkaistavaksi, edellyttääkö lapsen etu isyyden kumoamiskanteen nostamista ja edunvalvojan määräämistä ajamaan kannetta lapsen puolesta vai ei.

Lapsen äiti on tapauksessa ilmoittanut, ettei aviomies ole lapsen biologinen isä, joten Korkeimman oikeuden ratkaistavaksi tuli selvittää, onko lapsen edun mukaista selvittää periytykö lapsi äidin aviomiehestä. Isyyslain pääperiaatteita on, että isyyden tulisi aina vastata biologista isyyttä ja että lapsella on oikeus tunkea perimänsä ja olla biologisten vanhempiansa huollettavana. Kuten kappaleessa 3 on käsitelty, korostetaan isyyslaissa kuitenkin myös sosiaalisen vanhemmuuden tärkeyttä. Lapselle itselleen voi olla biologisia siteitä tärkeämpää se, kenen kanssa hän on elänyt ja sosiaaliset siteet sitonut. On mahdollista, että täytettyään 15-vuotta, ei lapsi itse edes halua ryhtyä toimiin isyyden selvittämiseksi. Ja koska tässä tapauksessa lapsi ei ollut enää kovin pieni, tulisi päätös jättää hänelle itselleen kun hän täyttää 15-vuotta.

Punnitessaan lapsen edun merkitystä asiassa, korkein oikeus on katsonut, ettei edunvalvojan määräämiseksi ole asiassa esitetty riittäviä perusteita, vaan asia tulisi jättää lapsen itsensä päätettäväksi kun täyttää 15- vuotta. Korkein oikeus halusi suojata lapsen jo olemassa olevia perhesuhteita, ja katsoi ettei ole lapsen edun mukaista että nykyinen oikeudellinen isyys kumotaan, etenkin kun lapsen äiti ei ole tuonut esiin ketään vaihtoehtoista isäehdokasta, jolloin lapsi jäisi vaille niitä isyyden tuomia oikeuksia, joita hänellä nyt on.

6.2 KKO 2015:59

Tapauksessa on ollut kyse siitä, että Helsingin maistraatti on hakemuksessaan Helsingin käräjäoikeudessa pyytänyt, että alaikäiselle lapselle, C:lle määrätään edunvalvojan sijainen edustamaan lasta ja valvomaan hänen etuaan ja oikeuttaan isyyden selvittämistä ja mahdollista isyyden kumoamista koskevissa oikeustoimissa. Lapsi C on vanhempiansa A:n ja D:n yhteishuollossa ja lisäksi hänen oheishuoltajinaan ovat A:n vanhemmat. Maistraatin hakemus on perustunut B:n ilmoitukseen, jossa hän on kertonut, että hän oli elänyt avoliitossa ja ollut sukupuoliyhteydessä A:n kanssa sellaisena aikana, jolloin lapsi on voinut tulla siitetyksi. B on käräjäoikeudessa yhtynyt maistraatin hakemukseen. Toisin kuin kappaleessa 6.1 käsitellyssä ratkaisussa, tässä isänä itseään pitävällä miehellä ei ole ollut oikeutta nostaa isyyden kumoamista koskevaa kannetta, sillä tämä oikeus on vain äidillä, aviomiehellä tai lapsella itsellään. B on tehnyt asiasta puuttuvan kanneoikeutensa takia maistraatille ilmoituksen, sillä maistraatilla on yleinen hakijalegitimaation asiassa. A ja hänen myötäpuolensa ovat puolestaan vastustaneet hakemusta.

Käräjäoikeus kuitenkin jätti asian tutkimatta sillä katsoi, ettei maistraatilla ole puhevaltaa asiassa. Isänä itseään pitävä mies B yhdessä maistraatin kanssa, valittivat asiasta hovioikeuteen. Lapsen äiti A sekä aviomies D tekivät hovioikeudelle oikeudenkäyntivaitteen B:n muutoksenhakuoikeudesta, jonka johdosta hovioikeus katsoi, ettei B:llä ole ollut holhoustoimilain 72 §:n ja 80 §:n nojalla oikeutta panna vireille edunvalvojan sijaisen määräämistä koskevaa asiaa käräjäoikeudessa, eikä hakea muutosta päätökseen. Holhoustoimilain mukaan, oikeus edunvalvojan sijaisen määräämiseksi koskevan asian voi panna vireille holhousviranomaisen, se jonka edun valvomisesta on kysymys, tämän edunvalvoja, vanhempi, huoltaja, aviopuoliso, lapsi, muu läheinen tai sosiaalihuoltolain 6 § tarkoitettu henkilö. Vain näillä edellä mainituilla henkilöillä on myös oikeus hakea muutosta kyseessä olevaan asiaan. Hovioikeus katsoi, ettei hänellä myöskään ole ollut asianosaisasemaa isyyden kumoamista koskevassa asiassa, mutta B:n kuuleminen oli kuitenkin keskeisessä asemassa, kun arvioitiin lapsen etua isyyden kumoamista koskevassa asiassa ja sitä edeltävässä edunvalvojan määräämistä koskevassa asiassa.

Hovioikeus kumosi käräjäoikeuden päätöksen ja palautti sen sinne uudelleen käsiteltäväksi. Käräjäoikeus katsoi uudessa päätöksessään myös, ettei edunvalvojan sijaisen määrääminen ollut lapsen edun mukaista ja hylkäsi maistraatin hakemuksen. B valitti asiasta toistamiseen hovioikeuteen joka päätti tällä kertaa ottaa valituksen tutkittavakseen. Hovioikeus katsoi, että on lapsen edun mukaista että tälle määrätään edunvalvojan sijainen. Lapsen äiti ja aviomies valittivat päätöksestä korkeimpaan oikeuteen.

Korkein oikeus katsoi, että asiassa oli kyse siitä, onko isänä itseään pitävällä miehellä ollut oikeutta hakea itsenäisesti muutosta päätökseen, jossa käräjäoikeus katsoi, ettei edunvalvojan määrääminen lapselle ole tämän edun mukaista. Korkeimman oikeuden tuli siis arvioida, kuuluuko isänä itseään pitävä mies niiden edellä mainittujen holhoustoimilain määrittelemien henkilöiden joukkoon, joilla on oikeus nostaa kanne edunvalvojan sijaisen määräämiseksi isyyden selvittämistä ja kumoamista koskevassa asiassa. Korkein oikeus katsoi, ettei lapsen ja isänä itseään pitävän miehen välille ole syntynyt minkäänlaista läheistä suhdetta eikä näin ollen kuulu niiden läheisten joukkoon, joille vireillepano-oikeus sekä muutoksenhakuoikeus kuuluvat. Korkein oikeus perusteli että on lapsen edun mukaista, että vireillepano-oikeutta harkitaan erityisen tarkasti, kun on kyse edunvalvojan määräämisestä lapsen henkilöä koskevassa asiassa. Lapsen ja hänen vanhempiansa perhe- ja yksityisyyden suoja voisi vaarantua, mikäli ulkopuolinen henkilö voisi puuttua lapsen henkilökohtaisiin asioihin ja saada ne tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Korkein oikeus katsoi myös, että vaikka B:n kuulemisen katsottiin olevan keskeisessä asemassa arvioitaessa lapsen etua isyyden kumoamista koskevassa asiassa ja edunvalvojan sijaisen määräämistä koskevassa asiassa, ei B:llä ole ollut asianosaisen asemaa oikeudenkäymiskaaren 18 luvun 10 §:n 2 momentissa säädetyn väliintulon perusteella. Tämän mukaan, jos tuomio on voimassa väliintulijan hyväksi tai tätä vastaan samalla tavoin, kun jos se olisi annettu oikeudenkäynnissä jossa hän itse olisi ollut asianosaisena, voidaan hänellä katsoa olevan asianosaisen asema oikeudenkäynnissä.

Korkein oikeus ei ottanut lainkaan kantaa hovioikeuden 2013 antamaan päätökseen lapsen edunvalvojan sijaisen määräämiseksi, vaan katsoi että hovioikeuden olisi tullut jättää B:n valitus muutoksenhakuoikeuden puuttumisen vuoksi käsittelemättä.¹¹² Koska korkein oikeus ei ottanut lainkaan kantaa asian todelliseen kysymykseen, eli siihen tulisiko lapselle määrätä edunvalvojan sijainen päättämään isyyden kumoamiskanteen nostamiseksi ja mahdollisen kanteen ajamiseksi, voidaan katsoa, ettei lapsen etua ajettu asiassa lainkaan. Isänä itseään pitävän miehen muutoksenhakuoikeutta käsiteltiin asian ns. esikysymyksenä, mutta asiaan ei

¹¹² KKO 2015:59

saatu sellaista ratkaisua että edunvalvojan määräämistä ja isyyskanteen nostamista olisi voitu lähteä käsittelemään tämän jälkeen.

6.3 Ratkaisukäytäntö uuden lain mukaan

Tässä kappaleessa käsitellään niitä lainsäädännön uudistamisen myötä tulleita muutoksia, joiden nojalla edellä käsitelty korkeimman oikeuden ratkaisut olisivat voineet saada toisenlaiset lopputulokset.

Korkeimman oikeuden antamassa ratkaisussa (KKO 2015:59), isänä itseään pitävä mies, teki maistraatille ilmoituksen alaikäiselle lapselle määrättävästä edunvalvojan sijaisesta, sillä hänellä itsellään ei ollut asianosaisen asemaa asiassa, eikä oikeutta nostaa kantea itse. Uuteen isyyslakiin kirjattiin isänä itseään pitävälle mahdollisuus nostaa isyyden kumoamista koskeva kanne.¹¹³ Miehellä on oikeus nostaa kanne tilanteissa, jos äiti ja aviomies ovat asuneet erillään lapsen syntymän aikaan tai kantaja on asunut yhdessä lapsen äidin kanssa lapsen syntymän aikaan ja osallistunut hoitoon ja jos heidän välilleen on ehtinyt muodostua perheyhteyteen rinnastettava suhde. Tuomioistuimien näissä tilanteissa se viranomaistaho, jonka tulee arvioida edellä mainituissa tilanteissa, onko aviomiehen isyyden kumoaminen lapsen edun mukaista. Korkeimman oikeuden ratkaisussa, isänä itseään pitävä mies on asunut lapsen äidin kanssa avoliitossa, ollut mukana lapsen neuvolakäynneillä sekä synnytyksessä ja elänyt hoitaa lasta hänen ensimmäiset kuukautensa. Lapsen äiti on myös nostanut kanteen aviomiehen isyyden kumoamiseksi ja ilmoittanut että tämä isänä itseään pitävä mies on lapsen isä, joten näiden seikkojen perusteella, olisi miehellä ollut oikeus itse nostaa kanne aviomiehen isyyden kumoamiseksi ja näin saada isyytensä vahvistetuksi. Kanneoikeudelle on annettu isyyslaissa kahden vuoden määrä-aika jonka sisällä isyyden kumoamista koskeva kanne on nostettava.

Uuden isyyslain 39 §:n mukaan, isyys on kumottava, mikäli oikeusgeneettisen isyystutkimuksen mukaan tai muuten on selvitetty, ettei miehen ja lapsen välillä ei ole biologista sidettä.

Uuden isyyslain 42 § mukaan, lapselle voidaan myös jatkossa määrätä edunvalvoja lapsen kanneoikeuden käyttämistä varten, mikäli siihen on lapsen edun kannalta erittäin painava syy. Esimerkkinä lain esitöissä on annettu tilanne, jossa lapsen ja oikeudellisen isän välille ei ole muodostunut sosiaalista isän ja lapsen suhdetta, kun taas lapsen biologisella isällä ja lap-

¹¹³ IsL 11/2015, 41 §

sella on jo läheinen ja lapselle tärkeä suhde toisiinsa. Myös tämän pykälän nojalla, edunvalvojan määrääminen olisi ollut oikeutettua lapsen edun näkökulmasta, sillä tässä tapauksessa isänä itseään pitävä mies oli ehtinyt olla lapsen kanssa tämän ensimmäiset kuukaudet.¹¹⁴

7 Johtopäätökset

Tämän työn tarkoituksena oli tarkastella vuonna 2016 voimaan tulleen isyyslain tuomia muutoksia vanhaan, vuonna 1976, voimaantulleeseen isyyslakiin nähden sekä tarkastella lapsen edun toteutumista uudessa isyyslainsäädännössä. Työn alussa perehdyttiin niihin syihin ja taustoihin, joiden pohjalta lakia on alettu uudistaa. Työn teoriaosassa käsiteltiin lapsen etua sekä sitä, kuka lapsen etua isyyttä koskevissa asioissa valvoo. Teoriaosassa vertailtiin myös uutta ja vanhaa isyyslainsäädäntöä sekä pohdittiin perusteluja kunkin lakipykälän muuttamiselle. Työn tutkimusosassa pohdittiin kuinka lapsen etua ja sen valvontaa sovelletaan oikeuskäytännössä ja kuka sitä siinä valvoo sekä kuinka uusi lainsäädäntö olisi voinut ratkaisuihin vaikuttaa.

Perherakenteissa tapahtuneet nopeat muutokset, kuten avoliittojen voimakas yleistyminen ja avioliiton ulkopuolinen syntyvyys sekä isyystutkimusten kehittyminen ja lainympäristössä tapahtuneet muutokset ovat olleet suurimpia syitä isyyslainsäädännön uudistamiselle. Myös sukupuolten välisen tasa-arvon edistyminen ja kansainvälisoikeudelliset kysymykset tuovat omat tarpeensa lainsäädännön uudistamiselle nyt ja lähitulevaisuudessa. Uusi isyyslaki tuli voimaan tammikuussa 2016, kumoten vuonna 1976 voimaantulleeseen isyyslainsäädännön.

Vuonna 1976 voimaantulleeseen isyyslain jälkeen, on Suomi sitoutunut noudattamaan erinäisiä kansainvälisoikeudellisia sopimuksia, kuten Euroopan ihmisoikeussopimusta sekä YK:n lasten oikeuksien sopimusta. Näiden sopimusten myötä, on lapsen edun ensisijaisuus otettava myös isyyslainsäädännössä paremmin huomioon. Lapsen oikeudellista asemaa koskevat ratkaisut liittyvät usein lapsen vanhempien väliseen suhteeseen, ja siksi lapsen edun toteutuminen on ollut myös uuden isyyslain tärkeimpiä tavoitteita. Jotta lapsen etu ei joudu ristiriitaan vanhempien edun tai näkemysten kanssa, on uudessa isyyslaissa korostettu erityisesti lastenvalvojan sekä tuomioistuimen harkintavaltaa isyyttä koskevissa asioissa. Näin lapsella on jokin ulkopuolinen taho, joka ajaa ja valvoo hänen etuaan vanhempien tilanteesta riippumatta. Uusi isyyslaki velvoittaa näin kaikkia julkisen ja yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelinten toimintaa.

¹¹⁴ IsL 11/2015, 42 §

Lapsen oikeus tuntea molemmat biologiset vanhempansa nousi uuden isyyslain keskeisimmiksi tavoitteiksi, ja se toteutuukin uuden isyyslain myötä, kun äidin vastustusoikeudesta luovuttiin. Jatkossa äiti ei voi omien henkilökohtaisten syidensä takia estää isyyden selvittämistä ja vahvistamiskanteen nostamista vaan lapsen edun arviointi jätetään viime kädessä puolueettomalle taholle, kuten lastenvalvojalle. Uuden lainsäädännön myötä myös avioliittoon syntyneen lapsen vanhemmat voivat vaatia maksutonta isyystestiä saadakseen lapsen biologisen isyyden selvitettyksi.

Lapsen oikeus molempiin vanhempiin turvataan uudella lainsäädännöllä entistä paremmin, sillä jatkossa lapsella on oikeus saada lastenvalvojalta apua isyyden selvittämiseksi aina täysikäisyyteen saakka. Tähän asti lastenvalvojan velvollisuus on päättynyt lapsen täytettyä 15.

Isyyslain tarkoituksena on todeta, vahvistaa tai kumota isän ja lapsen välinen sukulaisuussuhde. Isyyden vahvistamisen myötä lapsella on oikeus tietää biologinen perimänsä, sekä oikeus periä molemmat vanhempansa, näin ollen kyseessä on sekä biologinen että sosiaalinen etu. Lapsen oikeutta isänsä sukulaisuussuhteeseen sekä perintöön parannettiin uudessa lainsäädännössä laajentamalla isyysolettamaa. Jatkossa isyys voidaan vahvistaa myös tilanteissa, joissa mies on kuollut ennen lapsen syntymää. Oikeusgeneettisten isyystutkimusten kehittyminen on tuonut mahdollisuuden, että näyte voidaan ottaa myös vainajasta, ja näin saada varmuus biologisesta isyydestä.

Ennenaikaisella isyydentunnustamisella parannettiin avioliittoon syntyneiden lasten asemaa avioliittoon syntyneiden lasten asemaan verrattuna. Lain uudistamisen myötä, saa avioliitossa syntynyt lapsi ensimmäistä kertaa vahvistetun isän heti syntymänsä jälkeen, kun isyys on voitu tunnustaa jo äidin raskauden aikana.

Lapsen edun ja lasten tasa-arvon kannalta suurimmat parannukset koskevat ennen 1. lokakuuta 1976, avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia. Uuden isyyslain myötä, heillä on ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1981 mahdollisuus saada kanneoikeus isyyden vahvistamiseksi ja näin biologinen isyys vahvistetuksi. Tämä ei kuitenkaan tuo lapsille yhtäläistä perintöoikeutta, kun yleensä, vaan perintöoikeutta on rajoitettu tilanteissa, joissa perittävä on kuollut ennen 31.12.2012. Tällä pyritään suojaamaan muiden perillisten omaisuuden suojaa.

Lapsen oikeuksien parantamisen lisäksi, oli uuden lainsäädännön tärkeimpinä tavoitteena sukupuolten tasa-arvon parantaminen. Sukupuolten välistä tasa-arvoa parannettiin uudessa isyyslaissa poistamalla äidin yksinomainen oikeus vastustaa isyyden selvittämistä ja isyyden vahvistamiskanteen nostamista. Isänä itseään pitävän miehen oikeuksia parannettiin uudella lainsäädännöllä myös sillä, että miehen kanneoikeutta isyyden vahvistamiskanteen nostamista kohtaan laajennettiin. Vanhan lainsäädännön mukaan, on isänä itseään pitävän miehen tullut

kanneoikeuden saadakseen tunnustaa lapsi, vaikkei hänellä olisi varmuutta isyydestään. Jatkossa kanteen voi nostaa ilman että lapsi tunnustetaan ensin.¹¹⁵

Edellä mainittujen lisäksi, isänä itseään pitävä mies voi jatkossa myös tietyissä tilanteissa vaatia aviomiehen isyyttä kumottavaksi kanteella. Esimerkiksi jos aviomies ja lapsen äiti ovat asuneet erillään lapsen syntymän aikaan ja samalla jos isänä itseään pitävä mies on asunut yhdessä äidin kanssa, osallistunut lapsen hoitoon tai heidän välilleen voidaan katsoa syntyneen perheyhteyteen rinnastettava suhde. Vaikka lainsäädännön tärkeimpiä periaatteita lapsen sekä isän kannalta on biologiseen sukulaisuussuhteeseen perustuva vanhemmuus, tulee laissa suojata myös lapselle jo muodostuneita sosiaalisia isyys- ja perhesuhteita. Kuten kappaleessa 5 käsitellyistä oikeustapauksista nähdään, on näiden suhteiden tasapainottaminen ollut laissa todella vaikeaa.

Myös tasa-arvoa avoliitossa elävien parien ja avioliitossa elävien parien välillä haluttiin lainsäädännössä parantaa. Suurin parannus tätä tasa-arvoa kohti koskeekin avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyyden tunnustamista jo ennen lapsen syntymää. Vaikka avoliitossa syntyneisiin lapsiin ei voida käyttää samanlaista suoraa isyysolettamaa kun avioliittolapsi saa, tuo tämä muutos avoliittoperheille lähes samat oikeudet kun avioliitossa elävät perheet.

Uusi isyyslaki on kokonaisuudessaan parantanut niitä epäkohtia, joita vanhassa isyyslaissa oli erityisesti koskien avioliitossa ja avoliitossa syntyneiden lasten asemaa, vanhempien keskinäistä tasa-arvoa sekä lapsen edun arviointia ja ensisijaisuutta. Avoliittojen vahvan yleistymisen myötä, ei voida enää olettaa avioliittoa jotta lapsen edut toteutuisivat eikä avioliittoa voida enää pitää itsestäänselvyytenä perhettä perustaessa. Vaikka uudella lainsäädännöllä on vanhanaikaisia ajatusmalleja päivitetty nykyaikaisemmiksi, on lainsäätäjillä matkaa vielä. Erityisesti perheiden moninaistuminen ja kansainväliset kysymykset tuovat jatkossa tarpeita esimerkiksi jonkinlaiselle äitiyden määräytymiselle.

Ajatus opinnäytetyölleni lähti seurattessani julkisuudessaakin paljon ollutta oikeustapausta, jota käsittelin kappaleessa 5. Oikeustapauksen myötä, huomioni kiinnittyi isyyslainsäädännön mustavalkoisuuteen ja jonkinäköiseen vanhanaikaisuuteen. Omasta mielestäni itsestäänselvät asiat, eivät sitä lakia sovellettaessa olleetkaan. Myös juuri uudistunut isyyslaki toi hyvän pohjan asian käsittelemiseksi. Biologisen ja sosiaalisen isyyden tasapainottaminen isyyttä ja vanhemmuutta koskevissa asioissa oli mielestäni hämmentävää, eikä asiaan löytynyt työn

¹¹⁵ IsL 11/2015, 24 §

päättymisen jälkeenkään vastausta, mutta ymmärsin oikeustapausten kautta että niitä sovelletaan lainsäädännössä tapauskohtaisesti.

Tämän opinnäytetyön pohjana on vanha ja uusi isyyslainsäädäntö johon olen ottanut näkökulmaksi lapsen edun arvioinnin. Toivon että työstäni on apua alasta kiinnostuneille tai alalla työskenteleville, esimerkiksi sosiaalialan työntekijöille. Myös vanhemmuudesta ja erityisesti isyydetä kamppailevat vanhemmat voivat saada työstä näkökulmia ja mahdollisesti apua aiheeseen liittyviin ongelmiin.

Lähteet

Painetut lähteet

Gottberg, E. 2011. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. 6. ajantasaistettu painos. Turku. Painosalama Oy.

Kangas, U. 2013. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Helsinki. Talentum.

Nieminen, L. 2013. Perus- ja ihmisoikeudet ja perhe. Helsinki. Talentum.

Sähköiset lähteet

HE 91/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle isyyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Säädöspankki Finlexin sivuilla. Viitattu 24.3.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140091.pdf>

Helin, M. 2016. Isyyslaki. Helsinki. Talentum. Viitattu 18.11.2016.
<http://verkkokirjahylly.talentum.fi/nelli.laurea.fi/teos/FAGBGXHUG#>

IsyysL 700/1975. Isyyslaki. Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 14.11.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1975/19750700>

IsyysL 11/2015. Isyyslaki. Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 15.6.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/2015001>

IsyysL 351/1980. Laki isyyslain muuttamisesta. Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 20.5.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1980/19800351>

Laki hedelmöityshoidosta 1237/2006. Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 19.4.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20061237>

Lapsen oikeudet. Lapsen oikeuksien komitea. Viitattu 20.10.2016.
<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimuksen-yleisperiaatteet/lapsen-etu/>

Lapsiasiavaltuutettu. 2014. Isyyslain uudistaminen. Lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle. Viitattu 3.3.2016.
<http://lapsiasia.fi/tata-mielta/lausunnot-2/lausunnot-2014/lapsiasiavaltuutetun-lausunto-eduskunnan-lakivaliokunnalle-isyyslain-uudistamisesta/>

Lasten Oikeuksien Tuki Ry. 2013. Isyyslain uudistaminen. Lausunto. Viitattu 14.11.2015.
www.lastenoikeuksientuki.fi

LaVM 16/2014 vp. Lakivaliokunnan mietintö 16/2014 hallituksen esityksestä 91/2014 Eduskunnalle isyyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Eduskunnan verkkopalvelu. Viitattu 4.9.2016.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/mietinto/Documents/lavm_16+2014.pdf

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2011. Isyyslain uudistaminen. Kannanotot ja lausunnot. Viitattu 2.6.2016.
http://www.mll.fi/medialle/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=14362465

Miesten tasa-arvo ry. 2014. Isyyslain uudistaminen. Kannanotot ja lausunnot. Viitattu 4.6.2016.
<http://kannanotot.miestentasa-arvo.fi/2014/01/15/miesten-tasa-arvo-ryn-lausunto-isyyslain-uudistamiseen/>

Oikeusministeriö. 2014. Isyyslain uudistaminen. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön verkkosivut. Viitattu 14.7.2016.
<http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1393416054539.html>

Oikeusministeriö. 2011. Isyyslain uudistaminen. Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista. Oikeusministeriön verkkosivut. Viitattu 7.6.2016.
<http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/372011arviomuistioisyyslainuudistamistarpeista.html>

Oikeusministeriö. 2012. Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön verkkosivut. Viitattu 12.1.2016.
http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/062012arviomuistioisyyslainuudistamistarpeista.lausuntotiivistelma/Files/OMML_6_2012_lausuntotiivistelma_32_s.pdf

Oikeusministeriö. 2013. Isyyslain uudistaminen. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön verkkosivut. Viitattu 14.10.2015.
http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/062012arviomuistioisyyslainuudistamistarpeista.lausuntotiivistelma/Files/OMML_6_2012_lausuntotiivistelma_32_s.pdf

SopS 18/1990. Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien suojaamiseksi. Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 3.5.2016.
http://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1990/19900019/19900019_2

SopS 60/1991. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta. Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 18.12.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeussopimus. Lapsen oikeuksien sopimus. 1989. Viitattu 15.8.2016.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettyna/>

Korkeimman oikeuden ennakkopäätökset

Korkein oikeus. 2015. Ennakkopäätökset. KKO 2015:59. Viitattu 11.10.2016.
<http://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/precedent/1441623156455.html>

Korkein oikeus. 2002. Ennakkopäätökset. KKO 2002:13. Viitattu 20.10.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2002/20020013>

Kuviot

Kuvaotsikkoluettelon hakusanoja ei löytynyt.

Taulukot

Kuvaotsikkoluettelon hakusanoja ei löytynyt.

Liitteet

Liite 1: Otsikko kirjoitetaan tähän. Katso liitteet-sivulta ohje. (tyyli: Liiteotsikko) 55

OHJE

Liitteen otsikko lisätään Viittaukset välilehdellä Kuvatekstit-ryhmästä Lisää otsikko. Valitse Otsikko-luettelosta Liite. Teksti kirjoitetaan Lisättävä otsikko -valintatauluun, numerointi tapahtuu automaattisesti. Jos Otsikko-luettelosta puuttuu Liite-otsikkolaji lisää uusi otsikkolaji.

Liiteluettelosivulla on osanvaihto ennen sivunvaihtoa. Näet osanvaihdot laittamalla kappalemerkit näkyviin (§ Aloitus-välilehdeä). ([OHJEVIDEO](#))

Jos liitteitä ei ole, on liitesivu poistettava:

- avaa ylätunniste kaksoisklikkaamalla sivun yläosassa
- poista teksti Liite 1 - seuraavan sivun ylätunnisteesta
- palaa takaisin tekstiin
- poista liitesivut
- mene johdantosivun ylätunnisteeseen ja laita päälle valinta ”Erilainen ensimmäinen sivu.

Jos liitesivut poistetaan poistamatta ylätunnisteen liitetekstiä, näkyy Liite 1 -teksti jokaisella raportin sivulla.

Kun työssä on enemmän kuin yksi liite, liitteen numerointi ylätunnisteeseen korjataan seuraavasti ([OHJEVIDEO](#)):

- tee viimeisen liitesivun loppuun osanvaihto (Sivun asettelu - Vaihdot - Seuraava sivu)
- poista linkitys edelliseen osaan seuraavasti
 - avaa uuden osan ylätunniste
 - napsauta Linkitä edelliseen
 - kirjoita ylätunnisteeseen uuden liitteen numero (esim. Liite 2)
 - palaa takaisin tekstiin
- Lisää uuteen liitesivuun otsikko
 - valitse Viittaukset ja Lisää otsikko
 - valitse otsikkolajiksi Liite ja kirjoita Lisättävä otsikko kenttään liitteen otsikko
 - päivitä Liitteet luettelo.

Liite 1: Otsikko kirjoitetaan tähän. Katso liitteet-sivulta ohje. (tyyli: Liiteotsikko)